

גליון

מפקודיך אתבונן

באגדה ובהלכה

מפי הרב אהרן נורית שליט"א

פרשת נח

גליון

מפקודיך אתבונן

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,

ניתן ליצור קשר בפל':

0509013000

0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:

0509013000

0506491414

למעוניינים

ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

עיצוב, עימוד וניקוד:

שלמה.נ.

0504158840

shlomo131375@gmail.com

תוכן ענינים

כח האדם לרומם כל הבריאה

- ג זמן ה'מבול' וסבתו.....
ג התביעה על דור המבול.....
ד מכל החי באו אל התבה.....
ה 'האלהים עשה את האדם ישר'.....
ה הטעם שלא רצה הקדוש ברוך הוא שיאכל אדם הראשון גם מעץ החיים.....
ו בזמן קבלת התורה חזרו למצב של קדם החטא.....
ו העולם נברא לשמוש האדם - והסכון הגדול.....
ז עולם הזה ועולם הבא - דברים המתנגדים.....
ז עלוי לכל הבריאה.....
ח המלאכים מפקדים ממני!.....
ח חרבן שמגיע על ידי דבר עברה.....
ט מדוע החפשיים נזהרים בשמירת יום הכפורים יותר משמירת שבת?.....
ט זה לא תלוי בהם - זה תלוי בנו.....
י חזוק בין אדם לחברו.....
י מעשה יונה הנביא.....
יא 'שאוני והטילני אל הים' - מעלת כל רגע בחיים.....
יא התרוץ להתרשלות בעבודת ה' שאנוס הוא מפני אשתו והילדים.....
יא לחשב זמן כנגד זמן.....
יא טעם שקבעו לקרא בהפטרה במנחה של יום הכפורים ספר יונה.....
יב הטעם שה'אמרי אמת' לא רצה להאמין שיגיע מלחמת העולם השנייה.....
יג קרוץ מחמר היודע מה הם נסיונות העוה"ז הוא שיכול ללמד זכות.....
יג דבורו של האדם משפיע על גזר הדין בשמים.....
יד בדבורו יכול האדם להצטרף לעדות השטן בשמים ולהפך בלמוד זכות.....
יד המלמד זכות על חבירו גורם טובה לעצמו.....
יד לכל אדם ולכל דור ישנו תפקיד יחודי - מפרשתו של נח למוד לכל אדם.....
טו על האדם לקים את כל המצוות בשלמות.....
טו סימן למצוות - היכן שהיצר מכניס כחות למנעו.....
טז מצוה מיוחדת לכל דור.....
טז טעם שלא התפלל נח על בני דורו.....

פרק יד - סדר הקדוש ב

- יח אטר יד היאך יאחז כוס של קדוש.....
יט לקדש על רביעית וכוס מלא - שעור רביעית.....
כ בענין שעור רביעית - שא"צ להחמיר משעור חזון איש - ושעור כוס הקדוש הוא 81 גרם.....
כב מחקרים שגלו כשעור הגר"ח נאה.....
כב שעור טפח ואמה.....
כד גם לבני אשכנז ההלכה וכן המנהג בארץ ישראל כפי השעור הקטן של הגר"ח נאה.....
כה משא ומתן בדברי הגאון החזון איש והגאון הקהלות יעקב בענין השעורים.....
כז אם הכוס נקי מעקר הדין אין צריך הדחה.....
כז לכתחלה צריך שהכוס יהיה מלא.....
כח לומר ויכלו בעמידה.....
כט מנהג האשכנזים לקדש משב גם בליל שבת, קדעת מן, ודלא קדעת האר"י ז"ל.....

נח האדם לרומם כל הבריאה

זמן ה'מבול' וסבתו

ראיתי במגיד דבריו ליעקב (נח) שכתב פרשתינו עוסקת בכל הענין של בנית תבת נח, והמבול. צריך לדעת, יש אחד שואלים אותו, 'תגיד, מתי היה המבול?', הוא לא מבין בכלל את השאלה, 'מה הפרוש? קראנו שבוע שעבר פרשת בראשית, שבוע אחרי זה פרשת נח, אם כן התשובה היא שבוע אחרי בראשית היה המבול'. זה לא כך. המבול היה בשנת אלף תרנ"ו לבריאה, (אלף שש מאות חמשים ושיש שנה מזמן שנברא העולם). זה לא היה סמוך ונראה ל'בראשית'.

ומה הסבה של ה'מבול'? ומפני מה זה התעכב כל כך? כבר למדנו בפרשת בראשית, 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ, וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום' (בראשית ו, ה). והנה ממדותיו של הבורא יתברך שמו היא ההנהגה של רחמים, 'ארץ אפים', מאריך אפו, עוד יום ועוד שנה, אולי יעשו תשובה, וכולי האי ואולי. וכאן יש חדוש גדול נורא בדברי רבנו הספורנו (שם) - רבי עובדיה ספורנו ז"ל, מרבותינו הקדמונים לפני כחמש מאות שנה - הוא מפרש, שהקדוש ברוך הוא ברא זמן לתשובה, אבל אחרי שלא שבו בתשובה כלל, וראה השם יתברך "כי רבה רעת האדם - לשעבר, וכל יצר מחשבת לבו - לעתיד, שלא היו שומעים למוכיח ואין לקוות שישובו", אם כן, ממשיך הפסוק: 'וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ, ויתעצב אל לבו' (שם פסוק ו), התעצב על כך שהוא נצרך עכשו לקלקל ולהרס ולהביא 'מבול' לעולם. דהיינו, שכבר היה גלוי כלפי שמיא שאין צד של תשובה, לשעבר ולהבא, ועל כן נגזר מה שנגזר, וקרה מה שקרה, ה'מבול'.

הקדוש ברוך הוא מאריך אפו, יש מידת 'ארץ אפים', אבל גם לזה יש גבול, הקדוש ברוך הוא "מאריך אפיה - וגבי דיליה" (בראשית רבה פר' סז ס"ד), בסוף אחרי 'ארץ אפים', יש גביה, יש דין וחשבון. זה לא 'לעד'. אלף שש מאות שנה ויותר האריך אפים הבורא יתברך, ועדין לא עשו תשובה, וגם אין תקוה שבעתיד יעשו תשובה, על כן הביא עליהם את ה'מבול'.

התביעה על דור המבול

והתביעה היתה על מעשיהם כידוע, כמו שלמדנו בפרשה שלנו, 'ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס. וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. ויאמר אלהים אל נח קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ' (בראשית ו, יא-יג).

'ותשחת הארץ' ומפרש רש"י (ו יא), 'ותשחת - לשון ערוה ועבודה זרה'. וזה בצרוף עם הגזל' וה'חמס'. הרי שהיו מקפים בחמורות שבחמורות, עבודה זרה גלוי עריות וגזל. עד כדי שכל כך השפיעו על סביבתו, 'כי השחית כל בשר', כמו שמפרש רש"י, "אפלו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינו מינו", אים ונורא. ועם כל זה הפסוק אומר, שעקר מה שנגזרה גזרת ה'מבול', "כי מלאה הארץ חמס" (ו, יג), וכמו שמביא רש"י דברי רבותינו (סנהדרין קח), "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל", וזה מה שהביא עליהם את הגזר דין של ה'מבול'.

צריך לדעת את זה, יש אנשים שבמעשיהם מביאים 'מבול' לעולם. אמנם יש לנו ברית שלא יבוא יותר מבול, אבל למיחש בעי, יש

במיתתן של רשעים, על כן צוה לבנות התבה במשך מאה ועשרים שנה, אולי ישובו בתשובה.

גם כשירד המבול, בתחלה ירדו גשמי ברכה, אבל הם התעקשו בשלהם, 'אנחנו לא מפחדים, אנחנו נסתם את המים, נשים את הרגל במעין ונסתם אותו', כמו שאמרו במדרש.

מכל החי באו אל התבה

והנה בפרשה הזו של תבת נח, יש כאן שאלה גדולה - בספר של הרב הגאון חיים אפרים זיציק אור חדש (פרשת פינחס עמוד תתקס), הוא מעורר כאן שאלה נכונה מאד - וצריכים להתבונן בזה. הרי, ה' יתברך צוה את נח, ואמר לו, אני מבקש ממך, שמכל הנבראים כלם תכניס לתבה, ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחית אתך, זכר ונקבה יהיו. מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו, שנים מכל יבאו אליך להחיות' (בראשית ו, יט-כ). מכל הנבראים כלם, ויש בבריאה אלפים של בעלי חיים, מכלם תביא אל התבה, כי צריך שיהיה המשך לנבראים כלם. וכך היה. לתבת נח באו ונכנסו כל הנבראים שבעולם. וכבר האריכו הרמב"ן ורובנו בחיי ז"ל היאך נכנסו כלם לתבה.

אבל יש כאן למתבונן שאלה גדולה, הרי בין כל החיות שבאו לתבה, באו גם חיות רעות ומסכנות, הרי הקדוש ברוך הוא לא צוה על נח 'תכניס רק כבשים ועזים', אלא 'מכל החי', מכלם. ואם כן ודאי שהתבה הייתה מלאה בכל מיני חיות רעות, דגים זאבים אריה נמר ברדלס יגואר טיגריס, פומה, פנתר שחור (ואם תרצו גם 'פנתר ג'נג'י...'). כל מיני חיות רעות, רשימה ארוכה, (לא נאריך לפרט שאר מרעין בישין...). ומאחר שכן, השכל מחייב ואומר שבמשך אותה שנה שהיו בתבת נח - 'משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש' - אם כל הרשימה השחורה הזו היו במקום אחד, עד סוף השנה בודאי היו צריכים לעשות 'סעודת סיום' מכל החיות.

דברים אחרים במקום זה, ויש מעשים שיכולים להשפיע על כל העולם. צריך התעוררות, שאדם לא ישב שקט ושאנן 'הכל בסדר', 'אני צדיק'. צריך חשבון נפש.

וכבר מעשה שהיה בארצות חו"ל לפני רבות בשנים, היתה שנה 'שחונה' שהיתה בה עצירת גשמים, ובלי גשם כידוע יש צרות, מה תורה חיים לעולם כמפרסם, כך גם גשם חיים לעולם כמו שרש"י (הושע ו, ג) מביא, בלי גשם זה צרה, שנת 'בצרת'. עשו תפלות, התפללו, ועם כל זה לא נענו. לא ירד גשם.

באותו זמן הגיע לאותו מקום בחו"ל מאן דהוא, אחד קל שבקלים, שהוא היה 'חזן', אמר לרב העיר, 'רבה, תן לי להיות ש"ץ, אני רוצה להתפלל לפני התבה על עצירת הגשמים!'. ובאמת התפלל וירד גשם.

אותו אחד התחיל להתנשא ולהתפאר, 'ראיתם? אתם התפללתם - לא נעניתם. אבל אני התפללתי, הבאתי גשם!'. בא אצל הרב עם חזה נפוח... הרב ראה אותו, הבין בדיוק מה הוא חושב בלבו... אמר לו הרב: 'מה אתה מתהדר משתחץ? אנשים כמותך הביאו מבול לעולם, לא רק גשם...!'

כיון שנגזרה הגזרה להביא מבול לעולם, בורא עולם אומר לנח 'עשה לך תבת עצי גפר, קנים תעשה את התבה, וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר' (בראשית ו, יד). ופרשה שלמה על כל עניני תבת נח, ונח לא עשה ובנה את התבה ביום אחד, אלא ימים על גבי ימים ושנים, במשך מאה ועשרים שנה, כמו שמביא רש"י, 'עשה לך תבת עצי גפר - הרבה רוח והצללה לפניו, ולמה הטריחו בבנין זה? כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה, ושואלין אותו, מה זאת לך? והוא אומר להם, עתיד הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם, אולי ישובו', הקדוש ברוך הוא לא רצה שיחרב העולם, אין הקדוש ברוך הוא חפץ

ודאי שאם רצה לחטא - יכול היה, והבחירה בידו. וכמו שאכן עשה וחטא בחטא עץ הדעת. אבל היצר היה צריך לבוא מבחוץ ולהחטיא אותו, וכמו שראינו אצל הנחש הערום, מבחוץ הוא בא, עם הפתוי וההסתה שפתה את חוה ואת האדם כידוע. הוא לא היה שוכן בתוכו, כמו עכשו, שהיצר יושב בין שני מפתחי הלב (ברכות סא.), הוא כבר מבפנים. לא כך היה מתחלה. האדם היה 'ישר' בתוכו. אם רצה לעשות טוב, יכל, ואם רצה לעשות רע, יכל. הבחירה נתונה. אבל המציאות שלו הייתה 'ישר'.

אבל כאשר חטא אדם הראשון, הכניס והשרה והניח ושם את היצר בתוכו, כבר נעשה האדם למציאות אחרת, נהיה שנוי ממה שהאלהים עשה את האדם ישר, היצר הרע קבע משכנו בתוך האדם, הוא לא צריך לבוא מבחוץ להסית ולהדית, הוא מבפנים. לכן 'עץ הדעת טוב ורע' (בראשית ב, ט) דרשו רבותינו 'דעת' לשון 'חבור', שנכשלו בעץ הדעת, נתחבר ונתערב הטוב והרע ביחד. לפני כן היה 'ישר' ועכשו לא.

הטעם שלא רצה הקדוש ברוך הוא שיאכל אדם הראשון גם מעץ החיים

וזהו מה שמצינו בפרשה הקודמת, פרשת בראשית, שהקדוש ברוך הוא מגרש את האדם מגן עדן, ומה הסבה? אומרת התורה, 'ויאמר ה' אלהים, הן האדם היה כאחד ממנו, לדעת טוב ורע, ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם' (בראשית ג, כב), לכן 'וישלחהו ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם. ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת, לשמור את דרך עץ החיים' (בראשית ג, כג-כד).

ופרשה הזו עמקה וסתומה, מה קרה כאן, מה כאן מחשבות השמים, שמא ישלח ידו ואכל מעץ החיים ואכל וחי לעולם? בורא עולם יתברך שמו הטוב והמטיב עינו צרה באדם שיאכל מעץ

הרי הם חיות טורפות, אריה טורף וכן כלם. כל החיות הללו טורפות. לא היה צריך להשאר מאומה, אולי רק החיות הטורפות, ו'כל דאלים גבר'. ולא שמענו ולא למדנו רבותינו שאיזה חיה טרפה את רעותה, שאיזה חיה נאכלת בתבת נח. וזה דבר תמה, איך נשארו הכבשים והעזים כלם, הרי בדרך כלל הם משמשים מאכל וטורף לחיות הרעות הללו, ובאותה שנה שהיו בתבת נח לא עשו להם כלום.

מה נאמר? שהם היו ב'כלוב', את הנמרים שמו בכלוב, ואת האריות שמו בכלוב, ואם כן הכל מישב. זה תרוץ ל'גן חיות', אבל ב'תבת נח' לא מצינו שהיה 'כלובים' לכל בעל חי בפני עצמו ולבדו. יש תרוץ יותר פשוט, היה נס. זה תרוץ קל, 'נס גדול היה פה'... וכידוע במקום שיש 'נסים' אין שאלות. יכול להיות שזה התרוץ, כי באמת הכל היה נס, כמו שכתב הרמב"ן.

אבל בספר אור חדש (הנ"ל) אומר הספר נכון. ולהבין את זה, צריכים לחזור לפרשת בראשית, ולהתבונן עוד בחטא של אדם הראשון, וזה מוסר השכל נורא לנו ולזמן הזה, (וכמו שנראה בהמשך). את הדברים הבאים שאני אומר, למדנו הגאון רבי חיים וולאז'ין זצ"ל בספרו נפש החיים (שער א פרק ו), והוא מאריך הרבה לבאר בטוב טעם, ונביא 'משהו' מדבריו, בתמצית.

'האלהים עשה את האדם ישר'

למדנו החכם מכל אדם - שלמה המלך עליו השלום - בספר קהלת (ו, כט): 'האלהים עשה את האדם ישר, והמה בקשו חשבנות רבים'. איזה אדם? אדם הראשון. ובכלל זה כל המין האנושי. 'אדם הראשון' היה 'ישר', ומה הכוונה 'ישר'? הפשט הוא - כך אמרו רבותינו בזהר הקדוש (הובא בספר נפש החיים שם) - שלא היה לאדם הראשון יצר הרע מבפנים, בתוכו.

והחשיך את העולם כמו שאמרו חז"ל (שבת פט.). אבל כל זה היה פתוי חיצוני. ולכן הפסוק אומר ובוכה 'אני אמרתי אלהים אתם, ובני עליין כלכם' (תהלים פב, ו), אלהים הינו מלאכים, ותהיו כמו מלאך נקי וזך שאין לו יצר הרע, אבל, 'אכן כאדם תמותון', כאדם הראשון, מה שעשה וחסא הוא, עשיתם גם אתם.

ובאמת מובא בספרים הקדושים, ש'ערב רב', שהם שהיו הגרמא בנזיקין שהכשיל את ישראל בחטא העגל, (וכך בכל הדורות, מאז ומתמיד, עד שיתברר בקרוב במהרה בימינו אמן), 'וערב רב' עולה בגימטריא 'דעת'. בחטא אדם הראשון זה היה עם ה'נחש', ועכשו 'ערב רב'. אותו חטא. חושבא דדין כחושבנא דדין. חזר אותו קלקול.

אם כן קבלנו קצת מה היה כטפה מן הים, אוקינוס מה שיש כאן, הרב שם מאריך בנפש החיים כדאי להסתפל. קבלנו קצת מה זה האלהים עשה את האדם ישר ומה זה עץ הדעת טוב ורע ומה כאן היתה הבקשה.

העולם נברא לשמוש האדם - והסבון הגדול

אחרי שלמדנו קצת על חטא אדם הראשון, צריכים להקדים פסקא קצרה מדבריו הנפלאים של רבנו הרמח"ל זצ"ל בספר מסלת ישרים (פ"א), [וכל זה כדי להגיע לכדי תרוץ ובאור מפני מה בתבת נח לא שמענו שהחיות רעות טרפו חיות אחרות], כך מלמד אותנו הרמח"ל, "ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשמוש האדם", כל תכלית בריאת העולם הזה הוא כדי שיהיה משמשי האדם השלם ושמוש, "אמנם הנה הוא עומד בשקול גדול", האדם עומד בסכון גדול, "כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו", רבותינו הקדמונים פרשו 'עולם' מלשון 'העלם', ללמד שהנמשך אחר 'עולם' סופו שהוא נעלם. מי שנותן לעולם

החיים וחי לעולם? ואם יאכל, מה פסידא יש בדבר.

והבאור, הפוך בדיוק. מחמת אהבת השם יתברך לאדם הראשון ובקשתו להועיל ולעזור לו, הזקק השם יתברך לשלח ולגרש אותו מגן עדן, כדי שלא יאכל מעץ החיים, כי אם היה אוכל מעץ החיים, ואכן היה חי לעולם, ותמיד ולעולם היה חי במצב של 'קלקול', במצב של 'טוב ורע' מערבים זה עם זה. אמר בורא עולם, 'אם יאכל מעץ החיים, אוי ואבוי, לעולם לא יהיה לו תקון, מה נעשה? נשלח אותו מגן עדן! שלא יוכל לאכל מעץ החיים!'. וממילא, כאשר תהיה גזרת המיתה עליו, וכשיגיע זמנו וימות, וכשיקברו אותו באדמה יתפרדו היסודות, ויחזר העפר לעפרו, וינקה ויפרד הרע מהטוב והטוב מהרע, הרע ילך לאבדון והטוב יקום לתחית המתים. זה היה החשבון של בורא עולם. לא שחלילה צרה עינו במה שיאכל האדם וחי לעולם. ונהפוך הוא. ועוד מאריך בזה ב'נפש החיים'.

בזמן קבלת התורה חזרו למצב של קדם החטא

ומוסיף ה'נפש החיים' דבר נורא, שהיה זמן שחזרנו להיות במצב של 'אדם הראשון' קדם החטא, חזרנו למצב של 'האלהים עשה את האדם ישר', ללא תערובת טוב ורע יחדו, ומתי זה היה? במעמד הר סיני. וכמו שאמרו רבותינו במדרש (שיר השירים רבה פ"א ס"ד), "בשעה ששמעו ישראל 'לא יהיה לך' (שמות כ, ג), נעקר מלבם יצר הרע". מפרש ה'נפש החיים', שחזרו למדרגת אדם הראשון קדם החטא, דהינו שנהיו במצב של 'ישר', אין כאן תערובת 'טוב ורע', כמובן ה'בחירה' עדין נתונה, ואם ירצו לעשות רע יכולים, ואכן עשו ובחרו וחסאו בחטא העגל, אבל שוב היה היצר צריך לבוא מבחוץ להחטיא אותם, ועשה מה שעשה, הראה להם את מטות של משה רבנו עליו השלום פורחת באויר,

עלוי לכל הבריאה

העלוי זה לא רק לדידה, אלא לכל העולם כולו. "כי הנה עלוי גדול הוא לבריות כלם בהיותם משמשי האדם השלם המקדש בקדשתו יתברך", וכאן ה'מסלת ישרים' מביא ראיות ליסוד הזה, "והוא כענין מה שאמרו חז"ל (חגיגה יב.) בענין האור שגגזו הקדוש ברוך הוא לצדיקים, כיון שראה הקדוש ברוך הוא אור שגגזו לצדיקים, שמח, שנאמר אור צדיקים ישמח (משלי יג, ט). ובענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשיתו, אמרו (חלין צא.), אמר רבי יצחק, מלמד שנתקבצו כלן למקום אחד והיתה כל אחת אומרת, עלי יניח צדיק ראשו", מה פשר דבר, מה כאן הוכוח והשקלא וטריא ביניהם? זה היסוד שלמדנו, שהיות ומשמשי האדם השלם עלוי לו ולנבראים, כל אבן ואבן רצתה ובקשה 'עלי יניח צדיק את ראשו'.

מוסיף ה'מסלת ישרים', "והנה על העקר הזה העירונו ז"ל במדרש קהלת (קה"ר פרשה ז) שאמרו, 'ראה את מעשה האלהים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו' (קהלת ז, יג), בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון", ביום הששי לבריאה, "נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו, ראה מעשי כמה נאים ומשבחים הן", מעשה ידיו יתברך, יצירי כפיו של הקדוש ברוך הוא בודאי משבחין הן, לא ברא ויצר דברים מקלקלים ופגומים, "וכל מה שבראתי - בשבילך בראתי", בשביל לסייע לך לעבודת ה', ועל כן אני מבקש ממך, "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי", אתה רואה כמה זה נאה משלם ומשבח, תן דעתך, שים לב, תשגיח ותתבונן, תקח את תשומת הלב, לראות שלא תחריב את עולמי. כי על ידי ה'חטא' והעברה, אתה מחריב את הבריאה. וכשקרה מה שקרה בחטא אדם הראשון, נעשה קלקול גדול ונורא בבריאה.

למדנו יסוד נורא, שיש בכח פעולות האדם לפעל ולהשפיע רבות - הן לטוב והן למוטב. אם

הזה 'חשיבות' ו'משקל', ורודף אחר עניני העולם הזה, סופו של דבר נעלם ואיננו.

ויש בזה עוד באור, 'עולם' לשון 'העלם', לפי שבזרא עולם נראה בעולם הזה כביכול כ'נעלם', נראה לעינים שהכל כ'הפקר', מי רואה מי שומע ומי יודע. וזה טעות. יש דין ויש דין, והכל צפוי וגלוי לפני בורא עולם, ועל הכל יביא במשפט על כל הנעלם.

עולם הזה ועולם הבא - דברים המתנגדים

כך למד אותנו רבנו הרמב"ם (בהקדמה לפרוש המשניות) שעולם הזה ועולם הבא הרי הם כשתי נשים הצרות זו לזו, וכאשר יבנה האחד - יחרב השני. כל כמה שהאדם יהיה להוט אחרי עניני העולם הזה - ידע נאמנה שזה מתבטא בהפסד קניני הנצח. 'עולם' לשון 'העלם', שהנמשך אחריו נעלם ואיננו.

על כל פנים, אם האדם נמשך אחר עניני העולם הזה, ועל ידי הוא מתרחק מבוראו, "הנה הוא מתקלקל, ומקלקל העולם עמו", אם זה רק לאדם עצמו זה צרה צרורה, אבל כעת זה לא רק אסון אישי, אלא יש כאן 'גרמא בנזיקין' לכל העולם כולו.

ולהפך, "ואם הוא שולט בעצמו, ונדבק בבוראו, ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסייע לעבודת בוראו", אם עניני העולם הזה הם לו כמסייע ועזר לעבודת ה' יתברך, הרי לשם כך הם נבראו, לא כתכלית עצמאית בפני עצמה, אין כאן רדיפה אחר החמר ונהנתנות לשמה, אלא הוא משתמש בעולם כסייע לעבודת הבורא, אשריו ואשרי חלקו, כי על ידי זה "הוא מתעלה", ולא רק הוא לבדו, אלא גם "והעולם עצמו מתעלה עמו".

'מקרה' וכו', אבל אצלם היה ברור שאם הרב היה ונפנה, הרי שממנו הגיע האש... ואתה יכול לשער מה השופט כבר פסק, אם על ידי נפנוף כך עשה, צריך להזהר שלא יעשה איזה נפנוף על השופט...

ומספרים, שפעם בליל שבת הרב ישב עם התלמידים ואמר דברי אלהים חיים, נפלאות מתורת ה', [באמת יש בחבורים שלו - שלחן הטהור ועוד - גלויים וחדושים הפלא ופלא, מי שלומד רואה, נפלאות מתורת ה', בעמק, בחכמת האמת, ועוד], אבל יש אנשים רגילים שדברי הרב היו עמקים ונשגבים מבינתם, לא הבינו מה הרב מדבר, הם אמנם באו ל'טיש', אבל לא רק בשביל לשמע דברי אלהים חיים, אלא יש גם מתן שכרה בצדה, יש גם 'קוגל' וגם 'תפוחים' וכו'... והם עמדו בצד, והיו מדברים ביניהם. הרב אומר מה שאומר, דברי תורה נפלאים, גלויים וסודות התורה, והם עומדים בצד ומפטפטים ביניהם. וזה נורא הפריע לו לר' אייזיק, 'איך אפשר, אני אומר דברי תורה, דברים יקרים מפז, והם מדברים דברים בטלים?', ולפתע פתאום הוא צעק, 'אני מבקש שקט, דעו, ממני גם המלאכים מפקחים!'. ומיד שקט מחלט השלך בקהל, דומיה מחלטת. נבהלו. אבל הרב לחש למישהו, הסביר לו את הכוונה שלו, 'המלאכים מפקחים ממני שאני לא אקלקל אותם!'.
ויש לומר, מר' אייזיק המלאכים לא פחדו, הוא בודאי לא קלקל אותם והזיק להם, מאתנו, במחילה, המלאכים באמת מפקחים! באמת יש להם ממה לפחד. כי אם האדם ח"ו עושה משהו שלא כהגון, הקלקול הוא לא רק לו, אלא לכל העולמות כלם. אבוי לו.

חרבן שמגיע על ידי דבר עברה

וכבר ה'נפש החיים' (ש"א פ"ד) מאריך במוסר נוקב את הלב, מה יכול האדם בפעולה אחת לגרם, אם זה בדבורים אסורים, 'לשון הרע'

הוא האדם השלם הנדבק בבורא, המבקש להיות עבד ה' ולעבד לפניו, ומשתדל ומתאמץ בעשית המצוות וקנין התורה והיראה, הרי שהעולם מתעלה יחד איתו. אבל אם חלילה להפך, אם יש ירידה, זה לא רק לאדם, אלא מקלקל לו, ומקלקל העולם עמו, רחמנא לצלן, ועל כן צריך זהירות יתרה בכל מעשה ובכל פעולה.

המלאכים מפקחים ממני!

לפני כמאה וחמשים שנה, היה בארצות חו"ל רב גדול, צדיק יסוד עולם, אדמו"ר מפרסם, בעל מופת, קראו לו ר' אייזיק (יצחק) מקאמרנא זצ"ל, היה גאון מפלג, חבר הרבה חבורים נפלאים, היכל הברכה על התורה, ופרוש על ששה סדרי משנה, ופרוש על תורת כהנים, באור על הזהר 'זהר חי', היה מקבל אלהי בעל מופת ממש, צדיק קדוש ונורא (בחברת מתלמיד חכם זקן, יליד העיר קאמרנא זה עירה בגאליציה), הוא מספר מה ששמע מהזקנים שעוד הכירו את ר' אייזיק מקאמרנא זצ"ל, עובדות נפלאות איש מפי איש שהכירו אותו, מובא ספור ומעשה מחריד, פעם אחת פרצה שרפה בעיר בקאמרנא, באחד מבתי היהודים בעיר, והשרפה עמדה להתפשט, והיה חשש של סכנה גדולה, בנפשות ובממון, ואותו בעל הבית רץ אל ר' אייזיק, אמר לו, 'כבוד הרב, תעזר, יש סכנה גדולה, פקוח נפש, אש מתלקחת!', הרב שמע את זה, רץ מהר לביתו של היהודי שעומד להתלקח באש, הכניס את ידו לכיסו, הוציא מטפחת ונפנה כנגד האש, כמראה ומסמן לאש לפנות לבית הסמוך... וכך הוה, האש סתה ונכנסה לבית הסמוך של הגוי, ונשרף כלו כליל...

אבל בזה לא תם הספור... אותו גוי בעל הבית שנשרף, תבע למשפט את ר' אייזיק, בטענה שהוא שרף לו את הבית! כל כך היה פשוט וברור לו שהנפנוף הזה הוא זה שאכן פעל את הדבר הזה. אחרים היו אומרים 'אין קשר'

נורא, יום השבת, שבת קדש, העושה מלאכה ביום שבת קדש חייב סקילה, הרבה הרבה יותר חמור, יש בו גם כרת וגם מיתת בית דין. ואם יש כאן שאלה גדולה - שאל אותה הרב מברסק זצ"ל - כאשר אתה יוצא לרחובות של עיר ביום כפור אין נפש חיה, לא תראה שום רכב נוסע, רק אולי 'יולדת', שזה מתר ומצוה בכל השנה, אבל בעלמא לא תראה שום רכב. מה הסבה? יום כפור! כלם חוששים. ואם כן, בשבת קדש, שזה הרבה יותר גדול ונורא מיום הכפורים, היה צריך להיות כפלים לתושיה, שלא נראה שום רכב נוסע בשבת. ולדאבונינו המצב לא כך. מה פשר דבר? היתכן שהקל יותר חמור מהחמור? מדוע נזהרים יותר ביום הכפורים מאשר ביום שבת?

זה לא תלוי בהם - זה תלוי בנו

והתרוץ - אמר מרן הרב מברסק זצ"ל - זה לא תלוי בהם, זה תלוי בנו. איך אדם בא ליום הכפורים, ואיך אדם בא ליום שבת קדש. יום הכפורים מתחילים להתכוון אליו זמן רב, כבר מראש חדש אלול, הכנה של ארבעים יום 'מי רצון', הרהורי תשובה, תקון המעשים, מרבה בתורה, צדקה ותפלה, וביום כפור עצמו נראה כמו מלאך, עומד כל היום על הרגלים, מעטף ולבוש לבן, וחמש תפלות, וכ"ו פעמים 'יעבר', ויש הרבה שבילי יום הכפורים לא חוזרים לבית, אלא ישנים בבית הכנסת, ואתה יכול לתאר איך היה נראה בנעילה, מרגיש את עצמו 'מלאך' (מחפש את הכנפים!... כבר נהיה 'שרף'...). כל היום בקדושה ובתפלה. אם כן, אתה שואל מה הסבה שאין מכוניות ברחוב? זה מכחננו! כשאנחנו כך נראים - זה גם מתבטא ברחוב. גם שם לא תמצא ביום כפור שום רכב. כי אנחנו עצמנו התעלינו, וכל אחד שמתעלה זה משפיע על הסביבה כלה. ואם כל כלל ישראל במהלך של עליה ביום כפור - יש הקרנה והשפעה לשאר העם שבשדות. אבל שבת, מה נאמר ומה נדבר,

וכו', אם ב'טול תורה', אם בראיה אסורה וכו'. ה' ישמר איזה נזק וחרבן הוא גורם בעולמות העליונים!

ולמה, מרבה טובה פי חמש מאות (תוספתא סוטה פ"ד ה"א). מצוה אחת כהגן, תלמוד תורה כהגן, חסד, כל מצוה, כמה שזה מתקן ופועל בשמים, 'עין לא ראתה'. ובפרט בזמן שלנו, שזקוקים אנו לכל פעולה טובה, לכל מצוה, לא רק בשביל האדם לבדו - אלא לכל ישראל. הזמן שלנו הוא 'עת צרה ליעקב' - וממנה יושע. מתוך הצרה נושע. הצרה עצמה מוליכה את הישועה.

אחרי שלמדנו את כל היסודות החשובים הללו, נוכל להבין היטב מה ששאלנו, הכיצד בתבת נח לא טרף אריה כבש וכו'. והתשובה היא - כך כותב הרב זייצ"ק - כי ב'תבה' היה את נח הצדיק, וכשנח הצדיק נמצא והוא מתעלה, ממילא גם כל הסובבים אותו מתעלים. נח הקרין והשפיע על סביבתו כלה, עד שגם הדב הפסיק להיות דב דורס, וגם ה'פנתר' הפסיק להיות 'פנתר' טורף. יצאו מגדר 'חיות רעות'. כי נח נמצא ומשפיע ומקרין עליהם. סביבות הצדיק משפיעה על כל הסביבה שלו, וזה משפיע ומשנה את כל הסובב אותו.

מדוע החפשיים נזהרים בשמירת יום הכפורים יותר משמירת שבת?

וזה מוסר השכל לנו. הנה יום כפור, (יום כפור? מאן דכר שמיה?! נכון, זה היה רק לפני עשרים יום, אבל יש עוד זמן עד יום כפור הבא... ולא היא. צריכים לזכר מה הבטחנו אז. ועל כל פנים אני רוצה להזכיר נקודה אחת מיום כפור). ישנה שאלה מתמיהה, שצריכים לתת את הלב ואת הדעת עליה, הנה יום כפור הוא יום קדוש וחמור, האוכל ביום הכפורים חייב כרת רח"ל, העושה מלאכה ביום הכפורים חייב כרת רח"ל, (כרת בעולם הזה, ובעולם הבא, לא נאריך בזה), אבל יש עוד יום גדול וקדוש, עוד יום

מה צריך לשפר בזה. התייחסות לזולת, כבודו, ממונו, ועוד ועוד.

אסור לשבת שאננים. דעו, 'בשלי הסער הזה'. אנחנו המקרינים והמשפיעים על כל הסובב. אם נתעלה יותר - תהיה השפעה ברחוב. צריכים להוסיף תורה וחסד, צניעות, כדי להתקרב לה' יתברך. להרחיק את הרדיפה אחר תאוות עולם הזה. לזכר את היסוד הזה, כאשר נח היה בתבה, לא היו חיות רעות, כי הצדיק משפיע על כלם. כך צריך להיות המצב שלנו.

מעשה יונה הנביא

ונלמד מהמעשה הידוע על יונה הנביא, מה שכלנו קראנו במנחה ביום הכפורים. הרבה מוסר השכל יש ללמד מזה. לא בחנם קבעו רבותינו לקרא את ספר יונה ביום הכפורים, כי הרבה מוסר יש ללמד ממנו. המעשה ידוע, יונה חשב לברח מהבורא, אבל מהבורא יתברך אי אפשר לברח בשום פנים, ופרצה הסערה והספינה עמדה לטבע, והמלחים רצו לדעת על מה ולמה בא הסער הגדול הזה, איך פתאום ים שאין בו נדנוד וזכר לסערה מתחיל לסער כל כך, תמיד לפני בוא הסערה יש 'סימנים', הים נהיה שקט, כמעט אין רוחות, ופתאום באים עננים שחורים, ואחר כך מתחוללת סערה גדולה. אבל כאן פתאום 'בן רגע' בלא שום סימן מקדם, סער עצום. וזה דבר מתמיה מאד. יתרה מזאת אמרו רבותינו ז"ל (מדרש יונה הנדפס בספר אוצר המדרשים עמוד רט, ועין בפרוש רבנו האברבנאל ז"ל יונה שם), שהסערה הייתה רק לאניה ההיא, ושאר האניות לא היו בכלל זה.

הבינו שיש דברים בגו, החליטו לעשות גורל, ונפל הגורל על יונה. קבעו להשליך אותו למים. אבל אמרו רבותינו במדרש פרקי דרבי אליעזר (פרק י) שהמלחים לא היו זריזים לזרק אותו למים, אלא רצו לנודא ולבדק שאכן יונה אשם בסער הגדול הזה. הם קשרו את יונה בחבל, ושלשלו אותו למים, וברגע שהגיע למים -

כבר אמרנו איך נראית שבת 'סעודה ארכה' - ושינה עמקה, וזכות המצוה יגן וכו'.

וממילא מה אתה שואל איך זה נראה ברחוב?! אם היינו מתכוננים לשבת כמו שצריך, ולומדים הלכות שבת כמו שצריך, ונזהרים ומדקדקים לשמר שבת קדש בכל הפרטים, ודאי זה היה משפיע. אבל זה לא כך. (איני רוצה להאריך, ומספיק ברמז). ואם כן התשובה היא, בשלי כל הסער הזה! כך היה רגיל לומר הרב מברסק זצ"ל, כמו ששמעתי מהזקנים.

רבותי! זה צו השעה! בשלי הסער הזה! על מי ואל מי אפשר לבוא ולהתלונן לדרש ולבקש שישתפר ויתעלה? מההמוניים? אין מה לבקש מהם. רק ממנו. אנן דמתקרי "שומרי תורה ומצוות", עלינו התביעה. על כל אחד ואחד. זה צו השעה, זה 'צו חרום!'. יש לך אתות יותר גדול יותר ממה שקורה? אנחנו יודעים מה עתיד להתרחש?! לא יודעים. דבר ראשון, תשובה וחשבון נפש!

ותחלתה בבית. כל אחד ואחד בבית. בענייניו. אדם יעשה חשבון נפש ויראה מה יכול לתקן. אני אשתי בני ובנותי. זה לא הפקר. אתה בעל הבית, ודברריך נשמעים בביתך (ודברי חכמים בנחת אז נשמעים...). ואם יש דברים הדרושים תקון בבית, זה מוטל עליך. תשב ותעשה חשבון נפש.

חזוק בין אדם לחברו

ואם חזוק בין אדם לחברו, בספר מעשה איש (ח"ג עמוד קפח) - תולדותיו של רבנו הגדול בעל חזון איש זצ"ל - הובא שבאחת המלחמות והמצבים הקשים שהיו לישראל, (מלחמת תש"ח), בא מישהו לפני החזון איש, שאל אותו, 'המצב נורא נוראות, הפצצות וכו', מה אני צריך לעשות ולהשתפר כדי להנצל?!'. אמר לו החזון איש, 'להתחזק בין אדם לחברו!'. תראה איך אתה בתחום הזה, במקצוע הזה. כל אחד ואחד יודע

תגיד לו, 'אני רואה שאתה רפוי בענייני תורה ומצוות', אומר לך את התרוץ הידוע והמפרסם, 'אתה צודק, אבל מה אעשה... אשתי, הילדים, מה אני יכול לעשות?!'. זה לא תרוץ אמתי, והראיה - שכאשר הוא רוצה דברים מסוימים, אשתו והילדים יכולים לעמד 'על הראש' ומה שהוא רוצה - כן יהיה. אבל כשאתה שואל אותו על עבודת ה', אומר לך, 'מה אני יכול לעשות? נשאתי אשה והתחייבתי כתבה אנא איזון וכו''. פתאום הוא נזכר ב'כתבה'...

לחשב זמן כנגד זמן

אומר ה'חפץ חיים', נניח ונקבל את התרוץ שלך. אתה אנוס בעבודת ה' מפני אשתך והילדים. שואל ה'חפץ חיים': כמה זמן תהיה עם האשה שלך? נגיד התחנת בן עשרים, כמה זמן תהיה איתה, ששים שנה, שבעים שנה, שמונים שנה, נניח עד מאה ועשרים. ועם הילדים נניח שמונים שנה, מאה שנה. אבל אחרי זה, אתה תהיה עם הבורא יתברך, אלפים של שנים! לא שבעים לא מאה ולא מאתיים שנה. לעד ולעולמי עולמים! אם כן, איך אתה מחליף את זה בעד זה? היכן הדעת השכל והחשבון?! לעתיד לבוא, תרוץ כזה על התרשלות בתורה ומצוות יתקבל?! היה לך לחשב שכרו כנגד הפסדו! המתבונן והמעמיק בשויה הנוקבת הזו של החפץ חיים, כמה מוסר השכל נוקב יש כאן.

טעם שקבעו לקרא בהפטרה במנחה של יום הכפורים ספר יונה

אבל מובא עוד מוסר השכל, מהענין של יונה, בשלחן ערוך בהלכות יום הכפורים (סי' תרכ"ב), על תפלת מנחה, "מוציאין ספר תורה וקורין שלשה בפרשת עריות עד סוף הפרשה, והשלישי מפטיר ביונה", ובמשנה ברורה (שם אות ז) כתב הטעם שמפטירין ביונה, "ומפטיר ביונה שמדבר מן התשובה", כידוע כל הפרשה עם נינוה, "ועוד שאין יכולין לברח מן השי"ת".

פסקה הסערה. אין גלים ואין רוחות. משכו אותו חזרה, ומיד תוך כדי דבור חזרה הסערה. החזירו אותו שוב למים, ושוב אין סערה במים. מי מנוחות. מעלים אותו חזרה, ושוב פורצת הסערה. דהינו שנתחור ונתברר בלא ספק כלל וכלל שסבת הסערה בגלל יונה. גם על ידי גורל, וגם על ידי בדיקה. אין בזה ספקות.

'שאוני והטילני אל הים' - מעלת כל רגע בחיים

וכאן אומר יונה את המשפט הסתום, 'שאוני והטילני אל הים' (יונה א, יב), וצריך להבין מה פשר הבקשה המוזרה הזו? וכי הם התחייבו להרים אותו ולזרק אותו, שיקפץ למים לבדו. אלא - אמרו רבותינו המפרשים למוד נפלא - יונה בקש עוד כמה שניות בחיים! כי זה פשוט וברור שעד שמרימים בן אדם וזורקים אותו למים, זה לוקח יותר זמן משהוא לבדו קופץ למים. (צריך לבוא אחד מימינו, ואחד משמאלו, ואחד מהרגל הזו וכו', וזורקים אותו). זה לוקח זמן.

כמה זמן זה לוקח? עשר שניות? אתה מבקש עוד עשר שניות?! כן. יונה הנביא ידע טוב מאד מה זה יקרות של חיים. עשר שניות זה דבר קטן? אתה יודע כמה מצוות אני יכול לעשות בעשר שניות? בשניה אחת - שלש מלים של תלמוד תורה. בעשר שניות - שלשים מצוות מהתורה. אתה יודע כמה זה שוה? כמה הערך של חיי נצח?! עוד עשר שניות בחיים זה דבר זוטרי?! כמה הרהורי תשובה אני יכול להרהר, הרי לעתיד לבוא, 'ושם ינוחו יגיעי כח', 'במתים חפשי', כאן אפשר עוד לנצל ולחטף.

התרוץ להתרשלות בעבודת ה' שאנוס הוא מפני אשתו והילדים

רבנו החפץ חיים זצ"ל בספר חומת הדת כתב שורה אחת שהיא קורעת את הלב עד בית חללו למי שמעיין בה. אם תתפס בן אדם,

אתו אל התבה מפני מי המבול". ופרש רש"י ז"ל, אף נח מקטני אמונה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול עד שדחקוהו המים, עכ"ל.

והלא פלא גדול לחשד את נח הצדיק שהיה מקטני אמונה בה' יתברך ח"ו. וכתב האוהב ישראל ע"ה (נח ד"ה ויבא) בשם רבו המגיד רבי מיכל מזלאטשוב ע"ה ונראה לי, דהנה תבת אמונה יש לו שני פרושים. אחד כפשוטו, האמנת הדבר שבדאי יהיה כך. עוד יש לומר, אמונה מלשון 'ויהי אמן את הדסה', והוא לשון המשכה וגדול, כי באמונה יש כח זה שעל ידי האמונה ימשך הדבר הזה ממקורו ויבא. הינו על ידי שהוא מאמין בה' יתברך ובוטח בו באמונה שלמה על שום איזה דבר, אז נמשך הדבר ההוא ובא בשלמות. והנה נח הצדיק בודאי האמין בשלמות בכל אשר דבר אליו ה' יתברך בכל לבבו ובכל נפשו בתמימות כדרכו הטוב מאז ומקדם. אך בדבר זה היה ירא להאמין באמונה שלמה בכל לבבו, כי אולי יהיה הוא הגורם להבאת המבול, הינו על ידי שלמות אמונתו ימשך בודאי מזה הבאת המבול. ולא היה יודע איך ליתן עצות בנפשו מה לעשות. וזהו שפרש רש"י ז"ל מקטני אמונה היה מאמין ואינו מאמין. רוצה לומר, באמת היה מאמין, רק שיירא להאמין בשלמות שה' יתברך יביא המבול, כי אולי יהיה הוא הגורם לזה וכנ"ל. עד שדחקוהו המים כו' והבין היטב. ודברי פי חכם חן. עד כאן בשם הרב ז"ל.

ובדברי יצחק (פר' נח ד"ה ועל פי האמת) מהרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע בנו של המגיד מזלאטשוב כתב מאמר זה בשם אביו והוסיף בדבריו שאמר: אמונה הוא הצנור, האדם כמו שהוא מאמין כך יכול אדם להמשיך אליו כל הטובות וכל הברכות מן המקור. והוא דבר עמק.

חסידים מספרים שכאשר נשבו רוחות מלחמה חזקות קדם מלחמת העולם השנייה היה האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת רגוע ושליו, אמנם נשמעו

ומוסיף עוד ה'משנה ברוחה' ב'שער הציון' (שם אות ו) דבר נורא, "וכוננתם", כוננת הדברים כך היא, "כי האדם חושב כמה פעמים ליאש את עצמו שאין יכול לתקן בשום אופן", אומר לה, 'נסיתי, לא הצלחתי', "ועל כן יתנהג תמיד באופן אחד, ואם יגזר עליו הקדוש ברוך הוא למות - ימות", אין לו כח לנסות לשפר דרכיו, הוא מיאש. "אבל טעות הוא", טעות חמורה היא, "שסוף דבר יהיה, כל מה שהקדוש ברוך הוא רוצה מנפשו שיתקן - מכרח הוא לתקן, ויבוא עוד פעם ופעמים לעולם הזה, ובעל כרחו יכרח לתקן, ואם כן למה לו כל העמל למות ולסבל חבוט הקבר ושאר צרות ולחזור עוד הפעם?! וראיה מיונה, שהקדוש ברוך הוא רצה מאתו שילך וינבא, והוא מאן בזה ונס לים, מקום שלא תשרה עליו עוד השכינה לנביאות כידוע, וראינו שנטבע בים ונבלע בדג, והיה שם במעיו כמה ימים, ולפי הנראה בודאי לא יכול להתקיים דברי ה' יתברך, ומפל מקום ראינו שסוף דבר היה שרצון ה' יתברך נתקיים וילך וינבא, כן הוא האדם בעניניו, אין כזה דבר לומר 'אני אעשה מה שאעשה', יש תכנית, יש סדר שקבע האל ברוך הוא, והוא יקים, רק השאלה אם תצטרך בדרך לעבר תלאות, כמו יונה, לטבע בים, ולהיות בבטנו של הדג וכו', אבל התכלית הסופית תקיים.

מסים החפץ חיים, "וזהו שאמרו באבות (פ"ד מכ"ב), ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס לה, שעל כרחך אתה נוצר", חדוש נורא, פרושו של דבר 'על כרחך אתה נוצר', על הפעם שנייה, אל תחשב שמה שהיצר אומר שהשאל יהיה בית מנוס לה, כי שוב תשוב לקים התכלית. מי צריך את כל זה?!

הטעם שה'אמרי אמת' לא רצה להאמין שיגיע מלחמת העולם השנייה

וראיתי במלתא חדתא (נח) שכתב על הנאמר בפ'שתנו (ז, ז) "ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו

רבי' (שם ד, ז) שהיצר הרע מתגבר על האדם תמיד, ויצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו שנאמר (תהלים לו, לב) 'צופה רשע לצדיק וה' לא יעזבנו בידו' (קדושין ל:), וכן אנו אומרים בודוי ביום כפור 'הוא מאש ואני בשר ודם'. מלאך שנוצר מלאך שאין לו יצר הרע ולא התנסה באלו הדברים הנכשלים בהם בני אדם, אין לו את היכולת לדעת מה הם הנסיונות שעוברים על האדם בכל עת ובכל רגע במחשבה בדבור ובמעשה. רק מלאך הנהפך מבשר לאש שהוא חנוך הוא מטטרו"ן היודע זאת הוא דוקא שילמד זכות על האדם.

דבורו של האדם משפיע על גור הדין בשמים

על כן יש לו לכל אדם ליגע עצמו בלמוד זכות כי בשמים מקשיבים לקול זה ומכריעים על פי למוד הזכות שמלמד אדם על חבירו, שפידוע, כל דבור שיוצא מפיו של האדם עושה רשם בשמים, ועל כן יפלו ויכלכל דבריו במשפט ללמד זכות על כל יהודי באשר הוא, ועד כמה משפיע דבורו של אדם נוכל לראות בדברי הפלא יועץ ע"ה שהאריך בכה, ואלו דבריו: ידוע שהקדוש ברוך הוא חפץ שילמדו סגוריא על ישראל על הכלל ועל הפרט וכו', והטעם הוא, כי כל אשר ידבר האיש עושה רשם ומעורר פמליא של מעלה, אם מדבר קטגוריא מעורר המקטרגים, ואם מדבר סגוריא מעורר סגורים ודבריו עושים פרות, עכלה"ק.

בזה מבאר מה שאמרו במשנתנו 'והוי דן את כל האדם לכף זכות', ויש להבין מה התועלת בכה שילמד זכות על חבירו, וכי על ידי כך ישתנה מעשה חבירו לטובה, והרי כלפי שמיא גלוי וידוע מעשיו לזכות או לחובה, ופרש בתפארת שלמה (פרקי אבות פ"א מ"ו) שעל ידי שמתבונן על חבירו לטובה מעורר שגם מן השמים ידונו את חבירו

מפיו בטוים נוראים, אף כלפי חוץ לא נראתה עננה כלשהי על פניו. ומשכה, הסיקו החסידים כי לא תבוא מלחמה, ואף הם נשארו בשלומם.

לעממתם, חתנו של הרבי שהיה אף אחינו הרה"ק רבי יצחק מאיר אלתר הי"ד, היה אפוף חששות כבדים, והסתובב מפקד מאד. שאלוהו, הלא הרבי אינו דואג. ענה להם בהראותו את דברי האוהב ישראל ע"ה שאמונה הוא מלשון המשכה, ולכן נח שלא רצה להמשיך באמונתו את גזרת המבול היה מאמין ואינו מאמין. כי הצדיק כאשר אינו משלים עם הגזרה יכול למנעה. המשיך ואמר, אף הרבי מטעם זה איננו חפץ להאמין במה שעומד לקרות כדי שלא יקדם את פני הגזרה חלילה וחס.

קרוץ מחמר היודע מה הם נסיונות העוה"ז הוא שיכול ללמד זכות

נאמר בפרשתנו (ח, כא) "כי יצר לב האדם רע מנעריו וגו'" יושב בשמים שמח בראותו בניו מלמדים זכות זה על זה, ואף בשמים מלמדים זכות על האדם ומביאים בחשבון את מכלול הנסיונות והמצבים בהם עבר והתמודד, שלפיקך מצינו שלמוד זכות זה מלמד חנוך שכתוב בו (בראשית ה, כד) 'ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אתו אלקים', ומובא בחז"ל, שחנוך זה משעלה לשמים נעשה שר הפנים הנקרא מטטרו"ן שהוא מלמד זכות על ישראל. והקשה הרה"ק רבי יהושע מפעלזא ע"ה, לשם מה נלקח לתפקיד זה מי שהיה ילוד אשה, וכי חסר מלאכים בשמים שיכלו להתמנות לשר הפנים שבשמים, וכי לא יכול היה שיברא מלאך לצורך למוד הזכות.

אלא מפרש הרה"ק, בכונה תחלה נלקח אדם שהיה בעולם הזה, שכדי שהמלאך ידע ללמד זכות על בני ישראל צריך שידע מאיזה חמר עשוי האדם, שהרי על כך נאמר (בפרשתנו ח, כא) 'כי יצר לב האדם רע מנעריו', ולפתח חטאת

ו' על פי שנים עדים יקום דבר, ועצת השטן היא להמתין עד שימצא יהודי מספר רעה על חבירו, ואז הוא מצרף אותו אליו להיות כמו שני עדים כדי להכריע הדין לרעה.

ועל כך הזהירה התורה 'אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס', 'רשע' הוא השטן, וצריך להזהר שלא להצטרף עם השטן להיות עמו עד חמס כנגד יהודי אחר. ולכן גם כשצריך לגנות אדם רשע, יאמר בפרוש שאינו מגנה את האדם כי אם את מעשיו הרעים. ובודאי כאשר מלמד זכות על חברו מצטרף להעיד עם אותם המלאכים המליצים זכות על חברו ויגרם בדבורו שיזכה חברו שידונו אותו לזכות.

המלמד זכות על חבירו גורם טובה לעצמו

ובאמת אינו גורם בדבורו רק לחברו אלא פועל בזה טובה גדולה עבור עצמו, כי הרבה פעמים עומד האדם לדין בפני בית דין של מעלה על מעשיו, ואין הדין נפסק בשמים בלי הסכמת בעל דין בעצמו, וכמו שאמר הבעל שם טוב ע"ה שקדם גזר הדין שואלים להסכמת כל באי עולם, וגם את האיש הנדון בעצמו שואלים לדעתו, וכיון שהוא מסכים גוזרים את הדין על פיו, והסביר הרה"ק רבי נחמן מברסלב ע"ה (לקוטי מוהר"ן תורה קיג) שבודאי אין אדם מסכים לחרץ דינו לרעה, אלא שמביאים אותו מן השמים לידי טעות, ומגלגלים שישאלו אותו כעין זה על אדם אחר, והוא אינו יודע שבהבל פיו הוא גוזר את פסק הדין שלו בעצמו, וזהו שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מט"ז) 'ונפרעין מן האדם מדעתו ושללא מדעתו', הינו שמבלי דעתו הוא עונה ופוסק על גזר דין שלו בעצמו, ולכן צריך האדם מאד להזהר שלא לחרץ דין על שום אדם, כדי שלא להביא עצמו לידי סכנה, וראה עוד מש"כ בס"ד בשיחות חזק (אמר).

לכך זכות, כי גדול כחו של יהודי וכפי שדן את חברו כן מצטרפים אליו מן השמים, ובכך יכול להציל את חברו מן הדין ולהשפיע עליו שפע ברכה וטובה.

הוכחה לכך מצינו אצל רבי מאיר (חגיגה טו): שהיה הקדוש ברוך הוא אומר הלכה מפומיהו דכלהו רבנן לבר מרבי מאיר, לפי שלמד תורה מאחר, עד שבא רבה בר שילא ולמד עליו זכות באומרו עליו 'רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קלפתו זרק', ותכף אמר לו אליהו הנביא שעתה אומר הקדוש ברוך הוא 'מאיר בני אומר'. ואף שבודאי היה אותו למוד זכות גלוי וידוע גם מתחלה בשמים, מכל מקום הכל תלוי כפי ההתעוררות מלמטה, ואחר שלמדו עליו זכות התקבל כן גם בשמים.

וכן נראה לפרש בדברי הגמרא בגטין (י): שלח מר עקבא לשאול את ר' אלעזר בני אדם העומדים עלי ובידי למסרם למלכות, מהו. שרטט וכתב ליה 'אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי' (תהלים לט, ב), אף על פי ש'רשע לנגדי', 'אשמרה לפי מחסום'. ועל פי דברינו יש לומר שכיון שלא רצה להוציא בפיו את הדברים כדי שלא יעשו רשם בשמים, לכך הקפיד דוקא לשרטט ולא להוציא זאת מפיו.

בדבורו יכול האדם להצטרף לעדות השטן בשמים ולהפך בלמוד זכות

לפיכך יש להזהר שלא לקטרג על שום אדם מישראל, ולהפך מצוה לספר בשבחן של ישראל, ואפלו חברו נוהג שלא כהגן יזהר מלדבר בגנותו, כפי שבאר הרה"ק רבי מרדכי מנשכ"ז ע"ה (רשפי אש משפטים) על הפסוק (שמות כג, א) 'אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס', כי השטן אין לו נאמנות לקטרג בשמים על בן ישראל, וגם אם הוא מוסר עדות בבית דין של מעלה הרי אינו כי אם עד אחד, והתורה אמרה (דברים יז,

לכל אדם ולכל דור ישנו תפקיד יחודי - מפרשתו של נח למוד לכל אדם

נאמר בפרשתנו (ו, ט) "נח איש צדיק תמים היה בדורו", שנינו במשנת צדיקים כי כל הנכתב בתורה הרי שהוא נצחי ונכתב לדורות, שלא כתבה תורה ספורי מעשיות, רק כל שנכתב הוא שנלמד מזה להנהיגנו בעולם. נראה לומר כי בפסוק זה נתן לנו שיעור ומדה לעבודת ה' יתברך, שכן ידוע דברי קדש הקדשים מן האר"י הקדוש ע"ה שאינו דומה עבודתו של אדם לשל אדם אחר מיום בריאת העולם ועד סופו, ואין אדם יכול לתקן המטל על אחר שלכל אחד יש את שליחותו המיוחדת לו שבעבורה נשלח לעולם.

על כך אמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ד מ"ג) 'אין לה אדם שאין לו שעה, ואין דבר שאין לו מקום, שלכל אחד יש את השעה והתקון המיעד דוקא לו ואינו יכול להעשות ע"י שום אדם שבעולם, ולכך לא יתכן שאין לו את השעה לצורך כך, כי לולי השעה והמקום אינו יכול לקיים את שליחותו העליונה.

כיוצא בדבר הוא מה שאמרו שם (פ"ב מ"ד) 'אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה, כלומר, אם נזדמנה לה האפשרות ללמוד ולהשכיל בדברי תורה, אל תדחה את הדבר, כי 'שמא לא תפנה' - שמא זהו הרגע שבשלו אתה נמצא כאן בעולם הזה, אל נא תחמיץ הזדמנות זו. כי ברגע אחר יהיה זה כבר תקונו של רגע אחר, ודע כי רוצה ה' את מעשיך ושלחך לצורך תקון העת העכשוית, ויתכן כי דוקא מצבך הנוכחי, מכל בחינותיו האופפות וסובבות את רוחך ונפשך הן בגשמיות והן ברוחניות, עם מלחמות היצר שיש לה עכשו, הן הן הסבה שלכך נשתלחת לעולם הזה.

על האדם לקיים את כל המצוות בשלמות מעתה ישאל השואל וידרש המבקש הכיצד ידע אדם את עתו, האין יבין מהו הדבר המיוחד שהוא בדוקא הצריך לתקנו. ללא ספק הדבר הראשון שעליו לדעת ובלעדיו לא תעלה ארוכה לנשמתו, הוא קיום כל תרי"ג המצוות ותקון חכמים, ועוד יעסק בתורה ובמעשים טובים ומדות ישרות וטובות, כי רק על ידי קיום כל התורה נשלם האדם באיבריו וגידיו וזוכה לקומה שלמה.

ביותר במצוות המיוחדת לו, כי ידוע הוא ומפרסם כי כל נשמה נשלחה לעולם כדי לקיים כל תרי"ג מצוות, ועד שלא תשלים קיום כל המצוות לא תבוא אל תקונה השלם, וזה סוד ירידת הנשמות בגלגול בעולם כדי להשלים כל תרי"ג מצוות, ומטעם זה יש לכל אדם מצוה מיוחדת אשר בה תלוי עקר תקונו בעולם.

שמלבד עבודתו להשלים קומתו בקדשה בתרי"ג המצוות, עוד נכונה לו ומצפה לו עבודה זו לתקן את אותה מצוה המיוחדת לו, כדברי בעל התניא ע"ה (אגרת הקדש פ"ז) הממשיל זאת לאיברי האדם, שכמו שבצורת איברי האדם יש לכל אבר פעולה פרטית ומיוחדת, העין לראות והאזן לשמע, כך בכל מצוה מאיר אור פרטי ומיוחד מאור אין סוף ב"ה, ואף שכל נפש מישראל צריכה לבוא בגלגול לקיים כל תרי"ג מצוות, מכל מקום נצרכת העדפה וזהירות וזריזות יתרה לאותה המצוה המיוחדת לה, ביתר שאת ויתר עז כפולה ומכפלת למעלה מעלה מזהירות שאר המצוות.

וכמו שמצינו בגמרא (שבת קיח:) שהיו האמוראים מעידים על עצמם שהיו זהירים כל אחד במצוה מסוימת, כאמרם 'אבון במאי זהיר טפי', כי אחר שהשיגו עקר עבודתם ושליחותם בעולם היו זהירים בה ביותר. וכפי שיתקן עצמו בעבודה המיוחדת לו כך יזכה להתעלות בשאר עניני עבודת ה', וכדרכם של גדולי ישראל בכל

לאותו הדור. וכן כל דור ודור הרוצה להתהלך את האלקים כנח בדורו, ישלים עצמו בתקון הנדרש לדורו.

אך בעוד בדורו של הנעם אלימלך ע"ה היתה רוח הקדש בהתגלות ודרשה עלי ספר כי המצוה המיוחדת לדורו היא מצוה ציצית, אבל בדורנו אשר נסרקה חכמת נבוניו ואין אתנו יודע עד מה, ואין רוח הקדש בהתגלות, הפיצד נדע את אשר עלינו לתקן.

אף אנו נאמר כי כִּיחיד כן הצבור, וכשם שכל יחיד יכול לדעת ע"י שרואה באיזה מצוה מתגבר עליו יצרו ביותר, כך כל דור ודור יתבונן מהי המצוה שעליה נותן היצר נפשו ובה מתמודדים באי הדור הזה והרבה שנכשלים שבזה לב יודע מרת נפשו, וע"י שכל אחד ירגיש את הקשי שלו עצמו, יחד עם קשי הדור, אזי ידע נאמנה מה עלינו לתקן בדורנו. כמו מדת הבטחון בה' בלבד והחיים לאור הידיעה והאמונה כי אין עוד מלבדו אפס זולתו, והוא עקרא ושרשא דכלא, והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

טעם שלא התפלל נח על בני דורו

בפרשתנו נאמר (ו, ט) אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו, על דבר זה יתמהו הכל תמיהה גדולה, מדוע אכן לא התפלל נח על בני דורו שינצלו מהמבול, וכשיצא נח מהתבה וראה את חרבן העולם היה בוכה, ואמר לו הקדוש ברוך הוא רועה שוטה אתה שלא בקשת רחמים על בני דורך, ובודאי לא דבר ריק הוא, כי נח איש צדיק תמים היה, ומיחד היה בעבודת התפלה כמו שנרמז בפסוק 'איש צדיק' בגימטריא 'תפלה', ומדוע אם כן לא התפלל להצלת בני דורו.

פרש הרה"ק שר שלום מבעלזא ע"ה שצדיקים גדולים לפעמים אינם יכולים לסבל את רשעות בני דורם, ומחמת כן אינם יכולים להתפלל עבורם, וזה היה הענין אצל נח, שלרב מעלתו

הדורות, שהיו נזהרים כל אחד במצוה מיוחדת להדר לקים אותה בשלמות.

סימן למצותו - היכן שהיצר מכניס כחות למנעו

אם כן איככה יוכל ויראה מה שליחות יחדה לו, שעליו יתן נפשו לקימה. ישית לב לראות באיזו מהמצוות מתגבר עליו יצרו בקביעות ומנסה בכל כחו להכשילו. או אז יהיה בידו סימן מבהק כי מצוה זו או הנהגה זו היא התקון המטיל עליו מאת משלח נשמתו הקדוש ברוך הוא ובעבורו בראו בעולם. ויתן נפשו כדי לקים מצוה זו ולא יאבד תקון נשמתו חלילה. ובודאי אם נתן לנו שליחות זו, הרי כח המשלח בשליח, ויש לנו את כח המשלח בורא כל עולמים ששלחנו לעולם הזה, והוא הנותן לנו את הכח לעמד איתן כנגד פתויי עולם הזה והבליו, ולעשות רצונו בלבב שלם.

בכך פרש הרה"ק בעל עבודת ישראל ע"ה דברי המשנה (אבות פ"ד מ"א) איזהו גבור הכובש את יצרו, הינו שכובש את יצרו המיוחד לו. וכן אמרו חז"ל (סכה נב): 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום', 'יצרו' הינו יצר המיוחד לאותו אדם, ובכל יום הוא מתגבר להסית את האדם ולהעבירו על דעת בוראו. ועל כך עזרתו ממעל להצליח להתגבר עליו, כדברי הגמרא שם: 'ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו'.

מצוה מיוחדת לכל דור

מלבד לכל אדם ישנה גם מצוה מיוחדת שיעדו משמיא לכל דור, ודוקא אותו הדור הוא שיתקן אותה. ומפרשתנו למדנו זאת לדורות באמרת ה' צרופה באמרו 'תמים היה בדרתיו' שהיה תמים ושלם במצוה המיוחדת לדורו הוא, ולא כתוב 'בדורו' אלא בדרתיו לשון רבים, כי כל דור יש לו שליחות מיוחדת, ונח שחי היה בכמה דורות היה זהיר בכל דור לשמר השליחות המיוחדת

בני דורו לא בקש רחמים בודאי שעל אנשי סדום לא היה מתפלל.

אך יש לנו לדעת, כי כל זה אינו אלא ברשעי אמות העולם, אבל בני ישראל גם אם אינם במדרגה הראויה, מפל מקום הם מכניעים עצמם לצדיקים, ועל ידי כן יש בכח הצדיקים להתפלל בעדם ולהיטיב עמם.

יהי רצון שנזכה להתחזק במצוות שבין אדם לחברו ובבין אדם למקום בתורה וביראה בקדשה ובטהרה ובנצול הזמן כראוי לעסק התורה ולכל עבודת ה' כרצונו, ונזכה לגאלת ישראל ברחמים במהרה בימינו אמן.

לא יכול היה להשפיל עצמו אל בני דורו ולפעל רחמים בעבורם, ואף על פי שבקש ורצה להיות 'בדרתיו' בתוכם ממש, מפל מקום לא היה בכחו לסבל רשעותם כדי להגביה אותם.

בכך יבאר מה שנהלקו חז"ל אם לדרש אותו לשבח או לגנאי, ובודאי אין הכוונה לדרש את נח עצמו לגנאי, אלא שאם היה בדורו של אברהם שמא היה יכול לפעל יותר עבור הרשעים, כי דור שאברהם אבינו שרוי בתוכו גם הרשעים שבו נמצאים במדרגה טובה יותר, וממילא אפשר יותר להתפלל עבורם ולפעל למענם. אבל יש דורשים לגנאי כי אנשי סדום שבדורו של אברהם היו רשעים יותר מדור המבול, ואם על

פרק יד - סדר הקדוש ב

אטר יד היאך יאחז כוס של קדוש

א. לפי דעת רבותינו המקבילים אף אטר יד אוחז את כוס הקדוש ביד ימין של כל אדם. ולכן אם הוא יכול לנהג כדבריהם לטלו בימין מבלי כל טרדא ומבלי סיוע יד שניה, שפיר דמי. אך אם חושש שמא מחמת שהיא יד כהה ישפך היין מידו, יעשה פדעת מרן השלחן ערוך ויאחז הכוס ביד שמאל של כל אדם, [שהיא אצלו יד ימין]. ואם הוא שולט בשתי ידיו, אוחז בימין שהוא ימין לכל אדם (ילקוט יוסף שבת א ג עמוד תמח).

ובהערה (שם) כתב הנה באטר יד השולט ביד שמאל, י"א שיאחז את כוס הקדוש בידו השמאלית, אף שהיא שמאל של כל אדם, כיון שזו היד העקרית שלו. ועין לרבנו המאירי בשבת (קג: בד"ה זהו באור המשנה), שכתב וז"ל: למדו קצת גאונים שכל שאדם חייב לעשותם בימין, כגון נטילת לולב וכוס של ברכה, אטר יד ימינו עושה אותן בשמאל, ומה שחייב לעשותן בשמאל, כגון אתרוג ותפלין עושה אותן בימין, שהרי הוא עושה על ימין שמאל ועל שמאל ימין, ובתפלין מיהא אינו נראה כן, שהרי לשום אותם כנגד הלב הוא צריך. עכ"ל. [ומ"ש לגבי תפלין הדר תבריה לגזיזיה בספכה (לז: בד"ה הנה אטר יד ימינו, ויבמות קד), דהסכימו הגאונים שנוטל הלולב בשמאלו שהוא ימין שלו, שהרי בתפלין שחיובן בשמאל אמרו באטר שמניחן בימינו שהוא שמאל שלו. ע"כ].

ועין בבית יוסף (או"ח סימן תרנא) שהביא מ"ש הרא"ש (ספ"ה סי' כה) דאם הוא אטר יד ימין יקח הלולב בשמאל, דיימין דידה הוא, ונראה מדבריו שאטר יד ימינו יטל הלולב בימין דידה,

שהוא שמאל כל אדם, ואתרוג בשמאל דידה שהוא ימין כל אדם, דבתר ימין ושמאל דידה אזלינן. אבל מלשון ואף שכתב הטור, וגם מדכתב יטל האתרוג בשמאל כל אדם, משמע בהפך דאטר נמי נוטל לולב בימין כל אדם, שהוא שמאל דידה, ואתרוג בשמאל כל אדם, שהוא ימין דידה, דבתר רב בני אדם אזלינן. ורבנו ירוחם (נ"ח ח"ד ס:) כתב בשם התוספות ובשם מהר"ם (תשו' מהר"ם בר ברוך ד"ל סי' תיט, ד"פ סי' יב), אם הוא אטר, כלומר שמשתמש תמיד בצד שמאלו, נוטל הלולב בשמאלו שהוא ימין שלו. ע"כ. והינו דבתר ימין ושמאל דידה אזלינן, וכדמשמע מדברי הרא"ש. אחר כך מצאתי שכתב העטור (הל' תפלין חלק החמישי נט ע"ד), אהא (מנחות לז:) דתנו רבנן, אטר מניח תפלין בימינו שהיא שמאלו, מסתברא תפלין דאורייתא דוקא בימין, אבל לולב דרבנן הוא, ומשום חשיבותא אטר הוא ככל אדם, ומניח לולב בימינו שהיא ככל אדם. ואי עביד איפכא, לית לן בה, דלא גרע מתפלין. עכ"ל. והדבר מבאר שסתם הטור דבריו כדברי בעל העטור. ומ"ש דלולב דרבנן, הינו לומר דנטילתו בימין הויא דרבנן.

וז"ל מרן בש"ע (סי' קפג ס"ה): יש מי שאומר שאם המברך אטר, אוחז הכוס בימינו שהוא שמאל כל אדם. ע"כ. והינו לגבי כוס ברהמ"ז. וכ"ד הרמ"א (סי' תרנ"א ס"ג) לענין לולב. ופ"פ במג"א (סק"ט), ובמשנ"ב (שם סק"כ). [ועין בפמ"ג סי' ג]. אלא שבש"ע שם כתב לענין לולב, שיאחז הלולב ביד ימין ככל אדם. ולכאורה הוא סותר למ"ש בהלכות ברהמ"ז הנ"ל, דהא שניהם דרבנן. ועמדו ע"ז האחרונים, ומהם המג"א שם. וע"ש בבאורי הגר"א, דמה דהוזכר מסעיף ד' עד סעיף

בסימן קכג גבי תפלה, כיון שעומד לפני הקדוש ברוך הוא ימין ה' רוממה. אבל בברהמ"ז שפיר אֲזַלִּינָן בתר ימין דידה, שהרי מתר לברך אפלו בשכרות, ע' בזה"ק (תקון סעודה). וכן בנענועים שאם מוציא את הקהל [ומסתכלים עליו לעשותו כמוהו], אֲזַלִּינָן בתר ימין דידהו, וגבי תפלין הלכה פסוקה דאֲזַלִּינָן בתר יד כהה שלו. [וע"ש מ"ש לגבי תפלין]. וכעת ראיתי בש"א (שער י') שכתב, דהש"ץ שאין הכל יודעים שהוא אטר, ויש זילותא לספר תורה, יש לסמוך על הבית יוסף שכתב דבולוב יש לילך בתר ימין דעלמא, וגם לפי הטעם שהתורה נתנה ביד ימין, יחזיקנה ביד ימין. וע"ש שדוחה דברי הפרי מגדים לילך בתר ימין דידה. ולפי זה במה שהזהירו הספרים הקדושים להגביר תמיד ימין על שמאל, הדבר מסתבר לילך אחר ימין של הקדוש ברוך הוא.

ובספר המדות [עמוד ח] כתב, דמי שהוא אטר יד סימן שלא נזהר משקר בגלגול הראשון, אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר, ועל ג' דברים העולם עומד, אמת משפט ושלוש, תתן אמת ליעקב וכו'. ע"ש. [וצ"ל דאינו כלל ברור, שהרי היו גדולי ישראל שהיו אטר יד].

ב. מי שיש לו על ידיו כפפות, נכון להסירם מעל ידיו קדם הקדוש, כדי שלא יאחז את הכוס על ידי הכפפות. ומי שיש לו על ידיו תחבשת, או גבס, מתר לאחז כך את הכוס, ואין צריך ליתן לאחר לקדש]. (שם עמוד תמט).

ובהערה (שם) כתב מגן אברהם (סימן קפג סק"ו), ובאר היטב שם.

לקדש על רביעית וכוס מלא – שעור רביעית

ג. כשמקדש על היין, כיצד הוא עושה, נוטל כוס שמחזיק לא פחות מרביעית הלוג או יותר [שמונים ואחד גרם], ומדיחו מבפנים ושוטפו מבחוץ, ואם הכוס נקי וצח אינו טעון

זה, הוא רק להדור מצוה לכתחלה. ולפ"ז נתבאר בילקו"י ברכות (סי' קפג), דנראה שלענין אחיזת כוס ברכה, עדיף שיאחז הכוס ביד שמאל, מחשש שישפך מהיין ויתבזה, אבל אם אינו חושש מזה, עדיף טפי שיאחז את כוס הקדוש ביד ימין של כל אדם, ובפרט שכ"ה ע"פ הסוד. וכ"ה בבן איש חי (שלח לך אות יט) דע"פ הסוד גם אטר יד יטלנו בימין, דאין תלוי ביד כהה. ועין שלמי צבור (דף מ') בשם מהר"י צמח גבי תפלין. וראה בכה"ח (סי' קפג אות כט). ועין בשו"ת דברי יציב (אבן העזר סי' נג).

שוב יצא לאור הספר הליכות עולם ח"ב, ושם (פרשת שלח אות ד') כתב ג"כ כדברינו, וז"ל: לכאורה היה נראה לפסק בזה כתורת הסוד, כיון שמרן הש"ע סותר את עצמו בזה מסימן קפג לסימן תרנ"א, שבסימן קפג (סעיף ה) כתב, שאטר יד אוחז הכוס בימינו שהוא שמאל כל אדם. ובסימן תרנ"א ס"ג כתב, אטר נוטל לולב בימין כל אדם. ועמד בזה המג"א (סי' קפג סק"ט). ועין בברכי יוסף (סק"ד) שמצידד בדעת מרן שיתלנו בימין כל אדם, ולא בימינו. אולם עצם הדבר קשה, שכיון שצריך שיאחזנו בידו אחת בכל משך ברהמ"ז, ושמאל אינה מסייעת לימין, הא ודאי שביד כהה יקשה הדבר, ושמא בהיותו מלא ישפך, ויתבלבל בברכתו. ואפשר שזהו טעם מרן כאן דס"ל שיאחזנו בימינו שהוא שמאל כל אדם. ושוב ראיתי כן בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג (סי' טו) שמישב פסקי מרן בזה. ע"ש. [ע"כ ממרן זיע"א].

ועין בלבושי מכלול (סימן כג) שרצה לומר דבביתו ילך אחר ימין שלו, אבל ברבים כשמתפלל לפני התבה, או כשמברך בשם, טפל לצבור ותופס ביד ימין דידהו. ומה שהקשה המג"א (סימן קפג) סתירה בדברי יוסף, י"ל משום דד' מינים שבלולב הם כנגד אותיות שם המיוחד ב"ה, כמובא בשם האר"י ז"ל, על כן אֲזַלִּינָן בזה בתר ימין של הקדוש ברוך הוא, כמו

וּכְתַב הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה בְּשֶׁעַר הַצִּיּוֹן (סימן קפג אות ד), שֶׁאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיק רְבִיעִית אֵין לוֹ שֵׁם כּוֹס, וְהוּא לְעֹכּוֹבָא אֶפְלוּ בְּשַׁעַת הַדָּחַק, כִּיּוֹן שְׂכּוֹס בְּרַהֲמָ"ז וְכוֹס קָדוֹשׁ צָרִיךְ לְהַחֲזִיק רְבִיעִית. ע"ש.

וּבִמְקוֹם שֵׁישׁ כּוֹסִיּוֹת קִטְנוֹת פָּחוֹת מִרְבִּיעִית, הַמֵּיַעֲדִים לְבְנֵי הַבֵּית לְטַעַם אַחֵר הַקָּדוֹשׁ, הַנֶּחֱזֵן הוּא שְׁאֵחֵר הַקָּדוֹשׁ הַמִּקְדָּשׁ יִמְזַג כַּמָּה טַפּוֹת מִכּוֹס הַקָּדוֹשׁ לְכָל הַכּוֹסוֹת שֶׁלִּפְנֵינוּ, וְאֵז יִהְיֶה בּוֹ חֲבוּב מִצְוָה וְשִׁירֵי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה.

בְּעֵנִין שְׁעוֹר רְבִיעִית – שֶׁא"צ לְהַחֲמִיר בְּשְׁעוֹר חֲזוֹן אִישׁ – וְשְׁעוֹר כּוֹס הַקָּדוֹשׁ הוּא 81 גֶרָם

וְרֹאֵה בְּהַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח "חֲזוֹן אִישׁ" (בְּנֵי בְּרַק תשס"ד עמ' לו) שֶׁהֵבִיאוּ שֵׁישׁ אוֹמְרִים בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַחֲזוֹן"א, שֶׁאָמַר לְאָדָם אֶחָד, שֶׁשְּׁמַע קָדוֹשׁ עַל כּוֹס שֵׁישׁ בּוֹ 031 סמ"ק בִּמְקוֹם 051 סמ"ק כְּפִי שְׁעוֹר חֲזוֹן"א, שֶׁלֹּא יֵצֵא יָדֵי חוּבָתוֹ. ע"כ. וּבִפְשֻׁטוֹת יִצְטָרֵךְ לְחֹזֵר וּלְקַדֵּשׁ, וּלְכַאוֹרָה צ"ע שֶׁהָרִי עכ"פ סִפֵּק בְּרָכוֹת לְהַקְלִי. וְכ"ש שֶׁהַמְנַהֵּג הַקָּדוֹם הִיָּה כְּפִי שְׁעוֹרֵי הַגֶּר"ח נֶאֱחָה. וּבְאֻמַּת דְּמַעֲקָר הַדִּין אֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר כְּשְׁעוֹר הַנִּקְרָא שְׁעוֹר "חֲזוֹן אִישׁ", וְגַם בְּקָדוֹשׁ שֶׁל לֵיל שַׁבָּת שֶׁהוּא מַה"ת, לְפִי שֶׁהַמְסֻרֶת שֶׁבִּידֵינוּ בְּעֵנִין הַשְּׁעוֹרִים הִיא מְסֻרֶת קְדוּמָה וּמוֹצָקָת, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהִיא מְבַסֶּסֶת הֵיטֵב עַל פִּי גְדוּלֵי עוֹלָם דּוֹר אַחֵר דּוֹר. וְאֶפְלוּ בִּמְקוֹם מִצְוָה מַה"ת, אֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר, כִּיּוֹן שֶׁאֵין סִפֵּק אֲצִלָּנוּ בָּזָה. וְכִמוֹ שֶׁבָּאָר מֶרֶן זִיע"א בְּכַמָּה דּוּכָתִי.

שׁוּב רִאִיתִי שֶׁגַם הַגֶּר"י פִּישֶׁר (רֶאב"ד הַעֲדָה הַתְּחַדֵּרִית, בַּחוּבְרַת הַמַּעֲיָן תַּמּוֹז תשמ"ח, בְּמֵאֲמָרוֹ שֶׁל הַר"ר אַבְרָהָם גְּרִינְפֵּלד, פְּרוּפ' לְפִיִּסְיָקָה) תּוֹפֵס שֶׁלֹּא כָּדַעַת הַחֲזוֹן"א, וּלְדַעַתוֹ הַבִּיצִים שֶׁלָּנוּ לֹא נִתְקַטְנוּ וְהֵם הֵם גְּדֹל הַבִּיצִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּזִמְנֵן חֲז"ל, וְכִבֵּר כְּתַב רַב שְׁרִירָא גָּאוֹן שֶׁמִּדִּידַת הַנֶּפֶח מְבַסֶּסֶת בְּעֵקֶר עַל הַבִּיצָה, וְהַדַּעַת נּוֹטָה שֶׁמִּדִּידַת הַבִּיצָה שֶׁלָּנוּ נִשְׁאָרַת הַקּוֹבַעַת לְהַלְכָּה. ע"ש.

לֹא שְׁטִיפָה וְלֹא הִדָּחָה. [וּמִכָּל מְקוֹם עַל פִּי הַסּוּד טוֹב לְשַׁטְפוֹ גַּם כְּשֶׁהַכּוֹס נָקִי]. וּמִמֶּלֶא אֶת הַכּוֹס עַל כָּל גְּדוּתָיו בֵּינֵן הַכָּשֶׁר לְבְּרָכָה. וּמִכָּל מְקוֹם בְּדִיעָבַד כָּל שֵׁישׁ בְּכּוֹס שְׁעוֹר רְבִיעִית יֵין, אֶף אִם אֵין הַכּוֹס מְלֵא, אֵין זֶה לְעֹכּוֹבָא. וְיֵשׁ שֶׁאֵין מִמֶּלֶאִים אֶת הַכּוֹס מִמֶּשׁ, מִחֲשֵׁשׁ שִׁישְׁפָּךְ מֵהֵינֵן וְיִתְבּוֹהָ (שם).

וּבַהֲעֵרָה (שם) כָּתַב מֵה שֶׁכְּתַבְנוּ שִׁיְהִיָּה הַכּוֹס מִחֲזִיק רְבִיעִית, הִנֵּה בְּגַמ' (פְּסָחִים קח:) אָמְרוּ כֵּן לְעֵנִין אַרְבַּע כּוֹסוֹת, שְׁד' כּוֹסוֹת הִלְלוּ צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה בָּהֵן כְּדִי רְבִיעִית. וְכ"ה בְּרַמְבַּ"ם (פ"ז מ"ה בְּרָכוֹת ה"ד, וּפָרָק כ"ט מֵהַלְכוֹת שַׁבָּת ה"ז), לְעֵנִין כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. ע"ש. וְכ"ה בְּפִסְיָקָתָא זּוּטְרָא לְקַח טוֹב (פ'ר' שְׁמִינִי), וּבִשְׁכָּל טוֹב (שְׁמוֹת פָּרָק יב), וּבִתְשׁוּ' הַגָּאוֹנִים (לִיק, סִימָן נו). ע"ש.

וְשְׁעוֹר רְבִיעִית כ"ז דָּרְהֵם, וְהַרְמַב"ם בְּפִי הַמִּשְׁנָה (פ"א דְּעִדּוֹת מ"ב) כָּתַב, שֶׁהַרְבִּיעִית מִן הֵינֵן תְּכִיל כ"ז דָּרְהֵם, וּמִן הַמִּים קְרוֹב לְכ"ז דָּרְהֵם. וְהוֹאִיל וְכָל דָּרְהֵם הוּא שְׁלֹשָׁה גֶרָם, דִּי בְּשִׁמוֹנִים גֶּרָם מִן הֵינֵן. וְע' בְּסִפְר פֶּתַח הַדְּבִיר (ס" קצ דף ריד.), שֶׁכְּתַב לְדָחוֹת מ"ש הַרְה"ג מֹשֶׁה הַכֹּהֵן נָהָר, שֶׁשְׁעוֹר רְבִיעִית נ' דָּרְהֵם, וְהֶעֱלָה שְׁשְׁעוֹר רְבִיעִית יֵין לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה וְקָדוֹשׁ, הוּא כ"ז דָּרְהֵם. וְכֵן פֶּשֶׁט הַמְנַהֵּג. וּמִנְהֶגֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הוּא. וְהַסְכִּימוּ עִמּוֹ הַגֶּר"ח פֶּלָאגִי, וְהַגָּאוֹן רַבִּי נָסִים אַבְרָהָם אֲשֶׁכְנָזִי (מח"ס נַחֲמֵד לְמִרְאָה וּמַעֲשֵׂה אַבְרָהָם). ע"ש.

גַּם בְּשׁו"ת מַעֲט מִים (ס"ס פז), כָּתַב, דְּמ"ש בְּסִפְר כֶּסֶף דְּבִרְכָתָא, דְּשְׁעוֹר רְבִיעִית, נ' דָּרְהֵם, כִּבֵּר כָּל רַבְנֵי הָאַחֲרוֹנִים מַחוּ לִיה אֲמוּחָא, וּמִנְהֶג אַבּוּתֵינוּ וְרַבּוּתֵינוּ מִימֵי עוֹלָם נִהְגוּ לְשַׁעַר רְבִיעִית כ"ז דָּרְהֵם. וְכ"פ בְּבֵן אִישׁ חִי (פ'ר' צו סְעִיף כט, וּפְרָשַׁת שְׁמִינִי אוֹת יא). וְע"ע בְּשׁו"ת יַחֲנֹה דַּעַת ח"ד (עמ' רפא).

כשעור הגר"ח נאָה, וידוע עוד דהכוס של הגר"א הוא כוס שעור פשוט, [ובספר מעשה רב (סי' קה) איתא שמדדו לפני הגר"א כשעור הגדול. ואולי בתורת חמרא וגם לא לאחרים]. ואיך נאמר שכל העולם כלו חכמים וגאונים וצדיקים כלם שִׁכְחוּ השעור שִׁקְבְּלוּ וְנִהְגוּ בוּ יום ויום ואבותינו מִסְרוּ לָנוּ, וְאֵב מִסֵּר לָבְנוּ עַד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְכֵן רָאִינוּ אֲצֵל רַבּוֹתֵינוּ הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים תַּלְמִידֵי בַעֲשָׂה"ק וְהַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים תַּלְמִידֵי הַגֵּר"א, וְגַם הַצֵּל"ח בַּעֲצָמוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כַּמְסַפֵּק, וְלִפְנֵי הַמַּלְחָמָה רַב וְרוֹבָא דַּעֲלָמָא וְרוֹבָא דְרוֹבָא לֹא נִהְגוּ בַּחֲמֵרָא זֶה, וְאוֹלֵי אֶחָד מִיָּחַד לַעֲצָמוֹ בַּצִּנְעָא, אֲבָל כּוֹלָא דַּעֲלָמָא יֵצְאוּ בְיַד רַבּוֹתֵינוּ.

גם הגרש"ז אויערבך [הובאו דבריו בקונט' שעור הרביעית (עמ' 10) ששמע כן מפיו] העיד, שאֲחִיו הַבָּכוֹר שֶׁל הַחֲזו"א הָרַב מֵאִיר קַרְלִיץ קָדַשׁ עַל גְּבִיעַ שִׁירֵשׁ מַחוֹתָנוּ הַחֲשֵׁק שְׁלֹמָה זְקֵן הַרְבֵּנִים בּוֹיִלְנָא וְהָיָה כְּשַׁעוֹר הַגֵּר"ח נָאָה. גַּם בְּסֵפֶר הַלִּיכּוֹת שְׁלֹמָה (חֵלֶק ב' סִימָן ז') כָּתַב הַגֵּרש"ז, עֵקֶר הַהוֹרָאָה הִיא כְּמוֹ שֶׁבֵּרַר הַגֵּר"ח נָאָה בְּסִפְרֵיו. ע"כ.

וראיתי מובא (מסרת שאבדה עמ' קצו) עדות, על הגביע של האור שמח וכן של אביו של החזו"א שהיו כפי שעור הגר"ח נאָה, ושהראו זאת לחזו"א ואפ"ה לא קבל.

ובקבץ תשובות (ח"ב סי' ל) כתב: כבר הודעתני דעתי שהשעור המקבל ושכך נהגו ונוהגים הוא השעור של הגר"ח נאָה.

ובמשנה הלכות שם ס"ם, שיותר טוב לסבֵּל דַּחֵק קֶצֶת בְּסוּגִיּוֹת מֵאֲשֶׁר שֶׁנִּצְטָרֵךְ לִשְׁנוֹי מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית וְלֹאמֹר שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ הָעֵתִים וְנִתְקַטְּנוּ הַבִּיצִים וְלֹא נִתְקַטְּנוּ בְּנֵי אָדָם, שֶׁהוּא בְּאֵמֶת דִּבְרֵי זֶר וְקִשָּׁה מֵאֵד לֹאמֹר וּמִתִּי נִתְקַטְּנוּ, וְיָדוּעַ דְּלִפִּי הַבְּקִיאוֹת וְהַמְצִיאוֹת הַיְדוּעוֹת לָנוּ לִיכָּא שְׁנוּיִים בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וְכָבֵר כָּתַב הַרִיב"ש שֶׁמִּזְמַנִּי הַמִּשְׁנָה לֹא מְצִינוּ שְׁנוֹי בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וְגַם

ובספר ברית עולם להגר"ב זילבר (הל' קדוש אות מ' מא) כתב ששעור רביעית י"א שהוא 68 גרם לערך, וי"א שהוא 021 כפי שמקבל בשם הגרש"ז, וי"א 051. ומכל מקום אפלו לפי שיטה זו לענין שתית הכוס בודאי יש לסמך להקל שלא ישתה אלא כמלא לגמיו ידיה אף שלא יעלה רק לערך שליש הכוס, [כמ"ש בבה"ל סי' רעא סוד"ה של רביעית]. ומי שקשה לו לשתות הרבה יש להקל לו בשתיית 04 גרם, כמ"ש בשעורים של תורה. וסים בברית עולם, שכל אדם צריך להחמיר בשעור רביעית שהרי יין מצוי ולענין שתיה אינו צריך לשתות יותר ממלא לגמיו ידיה.

אולם כבר כתבנו שמסרת בידינו כפי השעור הקטן, ואין לנו כלל ספק בזה, ולכן אינו נכון לומר שכל אדם צריך להחמיר בזה. ומ"מ בשעור סכה נתבאר בילקו"י מועדים, שלא יעשה כ"כ מצמצם, ומהיות טוב ראוי לעשות כפי השעור הגדול, אך גם זה אינו בגדר איזה חיוב כלל, רק מהיות טוב אל תהי רע, במקום מצוה דא' וברכות שמברך על הסכה. ואמנם בחזון עובדיה על סכות (בהלכות בעמוד ט') לא הזכיר כלל חמרת החזו"א בשעור הטפח.

ובקדוש הדבר פשוט יותר, שהרי הקדוש על היין אינו אלא מדרבנן. ואף אם מדרבנן היין מעכב כשיש לו יין, מ"מ על השעור עצמו הכרע ע"פ המנהג הקדום שיש כאן שעור יין, וממילא מועיל לקיום מצות דרבנן לקדש על היין, ושוב ודאי לא שייך לומר שחכמים העמידו דבריהם שלא יצא י"ח מה"ת. וגם מצד הברכה אין לנו לחוש, אחר שכן המנהג מדורי דורות.

גם האדמו"ר מגור בעל הפני מנחם העיד שהגביע של אביו בעל האמרי אמת היה כשעור הגר"ח נאָה. [ראה בהסכמה לספר מדות ושעורי תורה].

וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ח סי' קצד), וכתב עוד שגם הגביע של האדמו"ר מצאנז היה

(סי' שכ"ד) שש"לשה גדולי עולם אמרו לכפל עתה כל השעורים מפני שמצאו בשני שעורי חלה שכתבו רבותינו, והינו שעור אחד בביצים, ושעור אחד באצבעות, והמה סותרים זה"ל. ולכן אמרו דביצים שבזמננו נתקטנו עד מחצה מהביצים שהיה בזמן חכמי הש"ס. ולכן עתה שעור כזית כביצה, ורביעית כפי שג' ביצים מטילים מים [נוב"י והגר"א והגר"ז]. וכן נוהגים כל היראים לדקדק בכוס קדוש והבדלה. ולפ"ז גם כזית הוי כביצה. אך אחד מגדולי הדור חלק עליהם [שו"ת חתם סופר סי' קכ"ז] ואנחנו בארנו שם ג"כ דהביצים ג"כ שוין, אלא שהביצים בכלל אינם שוים זל"ז, ולא ממדינה למדינה, ודבר זה באר התשב"ץ (ח"ג סי' ל"ג) וז"ל: כי האצבעות שוות הן בכל המקומות וכו', והוא יותר מכון ממדת הביצים שאינם שוות בכל מקום וכו'. עכ"ל. וכ"כ התשב"ץ בספרו יבין שמועה וז"ל: ואני תמה מהמודדים בביצים שלנו, לפי שאין כל המקומות שוין בביצים, שיש גסות כבארצות אדום, ויש דקות כבארצות ישמעאל. עכ"ל. וכן שנינו בכלים (פ"י מ"ו) וכו'. ועוד הבאנו ראיה מהחוש שא"א לומר כלל דכזית הוי כביצה שלנו, שהרי חז"ל אמרו דבית הבליעה מחזיק כביצת תרנגולת, ולדבריהם הוה כשני ביצים שלנו, והחוש מכחיש זה. אלא ודאי דגם עתה כחצי ביצה בינונית הוה שעור כזית. וכן עקר.

שעור טפח ואמה

ונפקא מינה גם כן לענין שעור גבה הדפנות בספקה, דאמנם בילקו"י מועדים נתבאר דטוב להחמיר שיהיה גבה מטר, כפי שעור החזון איש. אבל בחזון עובדיה על הלכות סכות לא הזכיר חמרא זו, דפשוט היה לו דשעור טפח הוא ח' ס"מ כפי שהיה המנהג הקדום. [וילקו"י מועדים הדפס בשנת תשמ"ז, ובמשך השנים נתברר הדבר יותר. ואכמ"ל]. ושם כתב, שוודאי הלכה כהשעור הקטן, ושעור סכה הוא 08 ס"מ.

והרמב"ן (פ' נח) כתב דכל אמות הם אמות התורה לא נשתנו ולא ישתנו, ועוד דהרי על בני אדם גם החולקים מודים שלא נשתנו רק הביצים ומה נשתנתה תרנגולת שנשתנו עליה סדרי בראשית ומולדת ביצים קטנים יותר משאר בעלי חיים והאדם ולפענ"ד זה תמיהה עצומה ודחק גדול. אך למ"ש אתי שפיר הכל, ששום דבר לא נשתנה, אלא שאנן ב"ה אוכלים הרבה, ונשמך האגודל מהבשר שעליו, אבל העצם לא נשתנה והמדידה הוא מן העצם. עכ"ד.

מחקרים שגלו בשעור הגר"ח נאה

וחוקר אחד כתב [ראה תחומין לב עמ' תטו] שבעיר אחת היתה התפרצות הר געש לפני כאלפים שנה, עיר פומפיי שכסתה כלה בהתפרצות הנ"ל, ומצאו בחפירות ביצים אחדות ששרדו עם הקלפה לפני שנים רבות, ונמצאו שאינם גדולות יותר מביצה הערבית של ימינו, ודלא כדברי החזון איש שנתקטנו הביצים. וסיעתא לדברי רב שרירא גאון (אוצר הגאונים ביצה עמוד 1) שחכמים נתנו שעור לביצים ופרות שמצויים תמיד, "ואין לחוש שנשתנו". והמחקר הנ"ל מוכיח הדברים בברור. וכ"מ בתשו' הגאונים באוצר הגאונים ערובין סי' קסז.

ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק י"ג סימן עו) הביא עוד מהגרא"ה קוק ז"ל, שהעיד שמצאו בזמן האחרון ביצים חנוטות במצרים, שהממחים מעידים ע"פ בחינות ברורות שהם ביצי תרנגולת, וגדלם הוא כמו הביצים שבזמננו. ומוכח שלא נתקטנו הביצים. ע"ש. ועין להרב משנה ברורה בבאור הלכה (סי' רעא) שכתב להוכיח שלא נתקטנו הביצים. ועין בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קכז) שאפלו אם נתקטנו הביצים אין לנו אלא הביצים שבזמננו, שכן נאמרה הלכה לשער בכל דור ודור לפי הביצים שבאותו זמן.

ועין ערוך השלחן (או"ח סי' קסח יג) שכתב, שעור כזית הוא חצי ביצה, וכבר כתבנו ביו"ד

גודלים ובכלם ראה שהאגודל של האשכנזים גדול יותר.

ותמוה, דאחר שידוע דעת הרב אול"צ להחזיק במנהג אפלו שרוה"פ כתבו ההפך, ומחשיב המנהג כודאי אף יותר מקבלת הוראות מרן הקד', א"כ לשיטתו אמאי במנהג כזה אצל כל גדולי הדורות ואין בו ספק כלל, לא התחשב אחר המנהג. בפרט שיש בו מסרת קדומה ומצקת. גם בשו"ת יביע אמר ח"ט (או"ח סי' קח בהערות על ספר "אור לציון" ח"ב. בהערה א) העיר ע"ד האול"צ שכתב להחמיר בסכה לחשב הטפח לעשרה סנטימטר, שזהו אינו אלא ממדת חסידות היכא דאפשר [פרוש אפשר בנקל], אבל מעקר הדין די בשמונה סנטימטר. ובפרט כאן שהמחלקת בשעור המצוה, ולא בברכה, וכיון שמרן מחיב המצוה, בשעור זה, הברכה נמשכת אחר המצוה, וכדברי הרדב"ז ח"א (סי' רכט), שכל שהמחלקת בעקר עשיית המצוה, כיון דנקטינן כאחד מהם, מברכים עליה, ואין זה בכלל ספק ברכות להקל. ע"ש. ואין לומר בזה סב"ל נגד מרן, וכמ"ש מרן החיד"א בספר שם הגדולים ח"ב (ליוורנו תקמ"ו, דף צב.). נמצא שאף החיד"א "שחדש לנו בשם רבותיו" דאמרין סב"ל נגד מרן, הרב עצמו הדר תבריה לגזיזיה, שבמקום שמרן פסק בחיוב המצוה, ברוכי מברכין עליה, ולא אמרין סב"ל. וכן ראיתי בשו"ת ישיב משה שתרוג (סי' קנד) שכתב, שבמחלקת מרן הש"ע עם שאר פוסקים, כגון באתרוג אם הוא כשר, נקטינן כמרן להכשיר ולברך עליו, כיון שהמחלקת במצוה ולא בברכה, דבכה"ג יש לתפס להלכה כדעת הרדב"ז הנ"ל. ע"ש. ומה שחלקו על הרדב"ז, זהו בדבר שלא נפסק בש"ע כדעת מי שמחייב המצוה. וכ"כ בשו"ת ויסמוך משה (דף יב), ובשו"ת שואל ונשאל ח"ד (חיו"ד סי' א), וכ"פ הגאון ר' רחמים חויתה בזכרי כהנה (מע' ש אות מז). וכל זה נעלם מעיני האול"צ, שחשב שגם בזה חולקים על הרדב"ז, ושאין לחלק בין מחלקת בברכה או במצוה.

ורק מהיות טוב נכון לעשות כשעור הגדול שהוא 001 ס"מ. ע"ש.

והגר"ש משאש בשו"ת שמש ומגן (ח"ב או"ח סימן עג), הביא מאחד מגדולי רבני מרוקו, הגאון ר' ידיה מוסוניגו זצ"ל בספר דבר אמת (סי' א), שהביא דברי הרב פחד יצחק (אות מ) דפשיטא כביעתא בכותחא שאין מקום לערער שמא רז"ל שערו בשעור גדול משלנו, שאם אמת היה הדבר, לא הוו שתקי כל הפוס' ראשונים ואחרונים קמאי ובתראי מלהודיענו כל זאת. וכבר חכמי ב' ישיבות הדפיסו לוח המדות, והאריכות בדברים כאלו רק למותר. עכ"ד. וע"ש שפ"ה דעת רה"ג (ליק סימן צה) ואביו רב שרירא גאון (תג"א. מדעי היהדות ח"א סימן סב. ירושלים תשכ), שרבותינו נתנו שעורים בביצים ופרות שמצויין תמיד ואין לחוש שנשתנו. ע"כ.

וכ"ז דלא כמ"ש באור לציון חלק ב' (עמוד ח) שבדאורייתא צריך להחמיר כשעור החזו"א, ומחמירים לחשב הטפח לעשרה סנטימטר, אף שאנו תופסים עקר כמ"ש הגרא"ח נאה, שלדעת מרן הטפח הוא שמונה סנטימטר. אפ"ה יש להחמיר, משום שאין להוכיח על מנהג בדרבנן לענין מנהג בדאורייתא. ע"ש. אף אחר המחילה זה אינו, דאיה"נ יש כאן מנהג ברור ומסרת מצקת גם לגבי מדידות, ואין בזה ספק. והמסרת אינה רק על שעור כזית וכביצה, אלא המסרת היא גם על שעור טפח.

ולכן מה שתפס בברכת יצחק כאן לגבי שעורי האגודל, כדעת רבו האור לציון, אין דבריו נכונים לדינא, ועין להגר"ח נאה בראש ספרו שעורי מקוה [הובא בתחומין כרך לב עמ' תיט] שהביא הסכמות מגדולי ירושלים ומהם הרב בעגניס, והגרצ"פ פרנק, והרב הרצוג ועוד, שמנהג ירושלים הוא כשעור הגר"ח נאה. ושיטת החזו"א שהאגודל הוא 4.2 ס"מ, והביאו בשם חכ"א [הרה"ג ר' יוסף זליכה זצ"ל] שמדד אלפי

בשם הגריש"א, שדעתו כפי שיעור הגר"ח נאה אף לקלא.

ובשו"ת משנה הלכות שם כתב, שהוא פשוט ומקבל מכל גדולי פולין וליטא שלא היו מחמירין כשיעור הצל"ח, ורבותינו כבר ידעו מכל אלו וכו', ואעפ"כ ראה ראינו מרבתינו ואבותינו דור אחר דור גדולים גאונים וצדיקים, שלא החמירו בשעורין ולא הלכו בהן להחמיר אלא להקל, וגם הצל"ח היה לו לפלא שאנן נוהגין כשיעור קטן, ועכ"פ כן היה המנהג גם בזמנו. וגם הצל"ח בעצמו אינו אלא כמספק הגם שבאו גדולי האחרונים ופלפלו בדבריו, מ"מ למעשה ראינו שלא נהג עלמא לשנות שעורי אבותינו מה שגבולו לנו רבותינו הראשונים. ולפני המלחמה רב ורובא דעלמא ורובא דרובא לא נהגו בחמרא זו, ואולי אחד מיוחד לעצמו בצנעא אבל כו"ע יצאו ביד רבותינו. והיאך לא נחוש לזילותא מאבותינו וכו'. ובע"כ דס"ל דהשעור הוא שיעור פשוט וזה לפענ"ד ברור כשמש. עכ"ד.

וע"ש שהאריך בזה שהשעורים לא נתקטנו, והביא כמה ראיות לזה. ושם (ח"א סי' שפ) כתב שמבאר בריב"ש (רצה) שלא נתקטנו בנ"א מזמן המשנה וממילא לא נתקטנו השעורים. ע"ש. ובת' הגאונים (שע"ת ליפציג תרי"ח סימן מו) דלכך תלו חכמים ז"ל השעורים בביצים ובפרות לפי שהם קימין בכל עת ואין משתנים. והאריך בזה עוד בח"ד (סי' סט). ושם (סי' קיח). ובח"ה (סי' קנא). ובח"ז (סי' קמט).

ובס' דברי יחזקאל משינאווא (סי' יג) כתב, שהצל"ח והחת"ס מדדו באגודל, אבל אנן צריכין למדד באצבע בינוני והאריך קצת. וכ"כ בעל שארית יהודה, שגם הגר"ז חזר בו לענין שיעור הגרם. וכן בס' שעורי מקנה (עמ' פז) מפרש שחזר בו הגר"ז מזה. וי"א שגם הצל"ח חזר בו, ע' בתשובת יהודה יעלה (יו"ד סי' רה) שהביא שבעל תשובה מאהבה [והוא בשו"ת תשובה מאהבה

וליתא. והעקר כמש"כ, וראה בשו"ת יביע אומר ח"ה (חאו"ח סי' מב סק"ה). ע"ש. [עכ"ד מרן זיע"א שם].

גם לבני אשכנז ההלכה וכן המנהג בארץ ישראל כפי השעור הקטן של הגר"ח נאה

ובשו"ת יחיה דעת ח"ד (סימן נה) הביא מספר שעורי ציון, שגם האשכנזים כשעלו לא", כלם עזבו את מנהג השעורים שנהגו בהם בחו"ל, וקבלו עליהם מנהג א"י בלי שום פקפוק, ואפלו תלמידי הגר"א והחת"ס שפסקו כחמרת הצל"ח, כלם עזבו את מנהגם והתחילו לנהג כמנהג ירושלים, כי ידעו את האמת ששרש מנהג השעורים בירושלים הוא ע"פ דברי הרמב"ם ומרן הש"ע אשר רוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם, עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרע, ומעולם לא נשמע שום פוצה פה ומצפצף נגד קבלתם אשר החזיקו בה גאוני ירושלים ארזי הלבנון אדירי התורה מזמן השל"ה ועד היום. עכת"ד. וכתב ע"ז, ושפתים ישק משיב דברים נכוחים.

ובספר שבות יצחק פסח (מהדו' תשע"ב עמוד רעג) כתב בשם הגריש"א, שמנהג ירושלים כפי השעור הקטן, ולכן יש להפריש חלה בברכה על השעור הקטן, וגם העולים ארצה מחו"ל ונהגו שם כדעת גדולים אחרים כמו האגרות משה, כאן צריכים לנהג כמנהג המקום ולהפריש חלה בברכה על השעור הקטן, ולא יבטלו את הברכה.

[ומלתא אגב אורחא, ראה בשו"ת משנת יוסף (חלק ה עמוד עז) שהאמנם שאנו בני אשכנז מתנהגים כהרמ"א, מ"מ אם יש מנהג שנשתרש ברבים כדעת מרן הבית יוסף מקדמת דנא, יש ענין של לא תתגודדו שלא לפרש ממנהג העיר].

וכן בספר יבקש תורה (ד' מינים עמוד 22) כתב בשם הגריש"א, מנהג ארץ ישראל מקדמת דנא כשיעור הגר"ח נאה ששיעור גודל הוא 2 ס"מ. עכ"ד. וכן בספר וישמע משה (עמוד תל) כתב

בענינו לא זכינו להבין, דאטו רק בתר מצרים אזלינן, הלא גם בארם צובה וטורקיה ועוד מקומות שבכלם ישבו גדולי עולם חכמי ספרד, כמו המשנה למלך והחקרי לב והחיד"א ומהרי"ט אלגאזי וכו' וכו', ואיך עד אז לא נודע לכל הנך גדולי עולם כלום. וכן מה ישיב על כל חכמי צפת [לפני חמש מאות שנה] שהיו מגדולי עולם הספרדים, ואז היו ג"כ חכמי ירושלים מגדולי עולם, אטו כלם לא הניחו דעתם על דבר חשוב כזה כמו המדות. ועוד שמצינו שחכמי ארם צובה עצמם עמדו על הסתירה בין המשקל למדה, כמו שהביא בקהלות יעקב גופה שם מתשובת אבקת רוכל (סימנים נב, ג), ואיך כל גדולי הדורות של הספרדים לא עמדו על הסתירה שיש בין המשקל למדה, והמשיכו בהוראתם להורות בתר הדרהם בין להקל בין להחמיר, ולא התעוררו כלם לדעת מה האמת. וזה ודאי תימה גדולה לומר כן.

ועוד שהרי גם לאחר שהצל"ח פרסם את חדושו, גדולי הדורות, כמו מרן החיד"א והגר"ח פלאג'י והגר"ח וכו' וכו' שידוע עצם בקיאותם בספרי האחרונים, לא חזרו בהם והמשיכו בהוראתם, ובע"כ שמע מינה דלא שמייע להו כלומר לא סבירא להו לדברי הצ"ח. ועוד צ"ע, מדוע גדולי אשכנז עד הצל"ח לא עמדו בשנוי זה. ומאחר שגם החפץ חיים כתב שהדברים סותרים ואין ברור גמור, ובפרט בענין המדות שאינו מבקר היטב איך למדד, אם כן קשה לדחות את המנהג שהוא מבקר היטב בעדותו מכח מדידה. ע"כ. ודפח"ח.

ומ"מ כבר נתבאר דמה שסיים בברכת יצחק שם בשם הגרב"צ אבא שאול, דבענין שעור המדות בשל תורה צריך להורות לחמרא, להנ"ל אינו מובן. ודו"ק.

וכבר מרן זיע"א מעודו היה מעורר על כך, דאיך אפשר לסתור את המסורת של כל גדולי הדורות.

ח"ג דף סח ע"ב] התוכח עם רבו, ונענע לו בראשו, ונראה כהודה לו. ובעל תשובה מאהבה היה אדם גדול תלמיד נאמן לרבנו הנוב"י, וראב"ד בב"ד שלו, וח"ו לומר עליו שכתב רק דברי היתול ח"ו והביאו בספרו, ובפרט כי הוא דבר גדול נוגע לרבים וענין של מכשול, והיה לו עכ"פ להנוב"י לומר לו בפרוש שאינו מסכים לו, שלא יבואו לטעות בדבריו. עכ"ד. וראה עוד בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ד אורח סימן לב).

גם בשו"ת שבט הלוי (חלק ו סימן ס) כתב, דכבר ידוע בין הפוסקים דאין להכחיש דסתירת הטור ושו"ע בכמה דוכתא דלא נתקטנו השעורים, (ע"א אורח תנו' בטוש"ע דדי במ"ג ביצים לענין שעור חלה, וכ"ה ביו"ד סי' שכד בשו"ע ורמ"א), וכ"ה לפי חשבון הדרהמים שנתבאר שם, וכ"ה במג"א ופמ"ג והפוס' (אורח סימן רי) דשעור רביעית ביצה ומחצה להלכה למעשה, וזה פשוטות הש"ע (סימן תפו) דדי עכ"פ בחצי ביצה, ואין לומר בשום אופן שמיומנות סתירת השו"ע עד היום נתקטנו הביצים שזה דבר שהחוש ודעת מכחיש, וע"כ שכל גדולי הפוסקים והשו"ע לא נחתי לזה. (וע"ש למעשה שלכתחלה בדאו' מחמירים כד' הצל"ח והחזו"א). וראה עוד בשו"ת דברי יציב (אורח סי' קי). שהאריך בזה.

משא ומתן בדברי הגאון החזון איש והגאון הקהלות יעקב בענין השעורים

וראה עוד בספר ברכת יצחק (להרה"ג ר' יצחק ברכה, שבת א' עמוד רמז), שהביא דברי החזו"א בענין הדרהם, שאפשר שנשתנה הדרהם, והעיר על דברי החזו"א, שהרי מקבל אצל כל חכמי הספרדים להורות כדברי הרמב"ם בדרה"ם, ומברכים ואין חוששים אפי' לספק ברכות, אע"פ שחכמי הספרדים חוששים טובא בספק ברכות. ומה שכתב הקה"י (סימן ג סק"ח) להשיב על זה, שהקבוצ של הספרדים היה קטן מאד במצרים ובארה"ק, וכיון שהיה מצמצם מאד בקהל קטן כזה אפשר להשתקע בקל שנוי בדרהם, הנה אנו

מה שנהגו בירושלים ת"ו מאז ומעולם, הוא שבע אוקיות קמח, ובזכרוננו שמנהג זה הוא מלפני יותר מחמשים שנה ומיסד על פי דברי הרמב"ם ומרן הש"ע, שמשקל תק"ך דרהם קמח חייב בחלה, ושבע אוקיות יש בהן עודף חמשה דרהם על שעור תק"ך דרהם. וכן היה המנהג מחזק בירושלים מזמן גאוני ארץ תקיפי דארעא דישראל מדורי דורות, וחלילה לשנות דבר מכל מה שנהגו בימי גאוני עולם, ויזהרו בגחלתם שלא יכּוּ ח"ו. וכן יקום לדורות. ע"כ. [ובספר שעור מקנה הנ"ל הביא עוד עדויות מכמה גאונים שכלם יעידון גידון שמנהג ירושלים להפריש חלה בברכה משעור תק"ך דרהם קמח]. ע"כ.

וע"ע בספר הליכות עולם ח"ז (פרשת פינחס אות ה) בענין גבה המעקה, שלפי המקביל בדינו ע"פ שעורי הגר"ח נאה הינו שמונים סנטימטר, שכל טפח הוא שמונה ס"מ. ומ"מ מהיות טוב נכון לחוש בדין מעקה לסברת החזו"א שהאמה חמשים ושמונה ס"מ, משום דחמירא סכנתא מאסורא. ויוצא שעשרה טפחים הם קרוב למטר, תשעים ושבע ס"מ. ומ"ש בספר ברור הלכה (חור"מ עמ' רסג) ע"ד הגר"ח נאה שאין דבריו מתקבלים על הדעת, ושכן שמע מאיזה מורי הוראה מבהקים, כל דבריו אין להם שחר, ואין להשגיח בהם כלל. כי יסוד דברי הגר"ח נאה הוא ע"פ המנהגים המקבילים אצל גאוני ספרד, שהיה הרב מקרב אליהם. ובצדק ובאמת יסודם. והמערערים עליהם הוא משום שלא ידעו בארצותם בגולת אשכנז השעורים שקבע לנו מאור העולם הרמב"ם. ומנה לא תזוע. ע"כ מהליכות עולם שם. וראה עוד במה שכתב בילקו"י שובע שמחות ח"א (חפה וקדושין) בהלכות מעקה.

וכתב בילקוט יוסף (שם) באחרונה שמענו מפי מרן זיע"א שאמר, כי יש מחמירים מפני שלא היו יודעים מה זה דרהם, אבל הגר"ח נאה זצ"ל הוא היה מצוי אצל הספרדים והעיר על החזו"א

ובשו"ת יחנה דעת (ח"ד סי' נד) השיב ע"ד החזו"א, שבאמת כבר כתבו האחרונים ששעור הדרהם שכתבו הרמב"ם ומרן הש"ע וסיעתם לא נשתנה כלל במשך כל הדורות עד זמננו ועד בכלל. וכן עינינו הרואות אצל כל גדולי הדור שלפנינו שהיו משערים שעור כפיצה ושעור רביעית ושעור חלה במשקל הדרהם, כדברי הרמב"ם והש"ע, והקבלה והמעשה הם עמודים גדולים בהוראה, כמ"ש הרמב"ם (בפ"י מהלכות שמטה ויובל ה"ו). ושם (סי' נה) כתב עוד, שהצל"ח ועוד שנסתפקו בזה, הוא מפני שבמדינותם לא נודע כלל שעור דרהם, אבל במקומותינו שהדרהם ידוע ומפרסם (שהוא משקל פרוטה הנקראת מיל בזמן המנדט הבריטי). והכל יודעים שמשקל האוקיה שהשתמשו בה בירושלים ובתל אביב וסביבותיהן, היה שבעים וחמשה דרהם, דהינו מאתים וארבעים גרם. [וכן בזמן הגאון רבי מייחס בפ"ר שמואל בעל פרי האדמה היה משקל האוקיה שבעים וחמש דרהם, וכמ"ש בספר פרי האדמה (ח"א דף קמא). וכמו שהיה ג"כ משקל האוקיה בזמן בעל כפתור ופרח, בבית שאן וסביבותיה].

וכן המנהג פשוט לשער במשקל הדרהם כל שעורי התורה, כזית וכפיצה ורביעית וחלה ופדיון הבן וכו'. לפיכך אין כל ספק בשעורין שלנו. ואין ספק שאלו ידעו גאוני אשכנז הנ"ל השעור שכתב הרמב"ם במשקל הדרהם, ברור מאד שלא היו מטילים שום ספק בדבר, כי מי לנו גדול ממשה, שעליו אנו סומכים להלכה ולמעשה ומי ירהיב עז לחלק על דבריו ולבטלם אפלו להחמיר וכל שכן להקל. לפיכך הדבר ברור ששעור חלה הוא תק"ך דרהם, וכאשר הורה לנו רבנו הגדול הרמב"ם, ואף מרן הקדוש העלה כן על שלחן מלכים בשלחנו הטהור.

וכן העיד בגדלו הגאון רבי צבי פסח פראנק, רבה של ירושלים, והובאו דבריו בתחלת ספר שעור מקנה (וכן בקצץ הצבי ישראל עמ' שכג), וזו לשונו: ידוע ומפרסם ששעור חלה בברכה כפי

גרם, ששעור הדרהם הוא 8.2 גרם. ויש ששערו ששעור הדרהם 7.2 גר', ויש ששערו 3 גרם, ועל כן נכון תמיד לשער ע"פ 3 גר' לצאת ידי כלם, ועפ"ז שעור רביעית הוא 18 גרם.

אם הכוס נקי מעקר הדין אין צריך הדרה

ואם הכוס נקי וצח אינו טעון לא שטיפה ולא הדרה. וכמ"ש מרן הב"י (סי' קפג), שכל שמוצאים את הכוס נקי, בודאי שא"צ שטיפה והדרה. וכ"ה בש"ע (ר"ס קפג). וכ"פ בש"ע הגר"ז שם. (ועין בכה"ח סי' קפג סק"ד). ומכל מקום אף אם הכוס נקי טוב לשוטפו על פי הסוד. כמו שכתב בכף החיים (שם, ובסימן תעג סק"א). ותנא דמסייע ליה הבן איש חי (פרשת בראשית אות כא). וכ"כ הפרי מגדים (מש"ז ר"ס תפז) שבבבלי הסדר אפי' אם הכוס נקי יהדר לשטף הכוס וכו'. ע"ש.

לכתחלה צריך שהכוס יהיה מלא

ומה שכתבנו שצריך שהכוס יהיה מלא, הוא על פי המבאר בגמרא (ברכות נא.) מימרא דר' יוחנן ור' יוסי בר חנינא, כל המברך על כוס מלא, נותנים לו נחלה בלי מצרים, שנאמר, ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה. ועוד אמרו, שזוכה ונוחל שני עולמות, עולם הזה ועולם הבא. [ומאחר וכוס קדוש הוא בכלל כוס של ברכה צריך שיהיה מלא]. וכ"ה ברמב"ם (פכ"ט מהל' שבת ה"ז) "ממלאהו ב"ין", ובש"ע (סי' קפג סעיף ב' ברמ"א, וסי' רעא ס"י).

ועל כל פנים אם אין לו כוס מלא, אעפ"כ יכול לקדש גם על כוס שאינו מלא, מאחר ויש שעור רביעית ב"ין שבכוס, וכדמוכח ממ"ש מרן הש"ע (שם סעיף יא), שאם אין לו אלא כוס אחד מקדש בו בלילה, ואינו טועם ממנו שלא יפגמנו, אלא שופך ממנו לכוס אחר וטועם יין של קדוש מהכוס השני, ולמחר מקדש במה שנשאב בכוס הראשון. ואם לא היה בו אלא רביעית בצמצום ונחסר ממנו בלילה, מוזגו למחר להשלימו

ע"פ המסורת שיש בידינו דור אחר דור. וגם בשעור חלה, שהחזו"א הצריך שני קילו וחצי, אחר שלא ידע מה זה דרהם. ובזמנו הרבנים האשכנזים לא הסכימו עמו, אחר שבירושלים נהגו כדעת מרן מדורי דורות. ולפני כשבועים שנה צורפים רבים אמרו שהם יודעים מה זה דרהם, והוא כפי מנהגנו.

ובתשובות והנהגות (ח"ג סימן שלד) הביא שהגביע של הגר"י סלנטר ז"ל היה ג"כ כפי השעור הקטן של הגר"ח נאה, ודלא כשעור חזו"א. ועבר בירשה להגה"צ הר"א דסלר ז"ל בעל המכתב מאליהו, וכשבקש להחמיר כפי שעור חזו"א לא הניחתו אשתו הרבנית שלא יחמיר יותר מהגר"ס. ע"ש.

וראה עוד להגר"ז במנחת שלמה (ח"א סימן צא אות ז) שהעיר בענין שעור רביעית ע"פ מה שכתבו התוס' (שבת יד. ד"ה זמנין) והתו"י (שם) וכן בתוס' (יומא פ: ד"ה וחצי) בענין גזרת ר"ח דבר שגזרו שהשותה משקין טמאין טמא, גזרה שמא יכניס אכלין של תרומה בשעה שעדין יש רביעית משקין טמאין בתוך פיו. ואף שבית הבליעה אינו מחזיק יותר מביצה אחת, ושעור רביעית הוא כביצה ומחצה עם הקלפה, מ"מ בתוך הפה יכולין שפיר להכניס הרבה יותר מזה. והנה לפי ראות עינינו הוא כמעט מן הנמנע שיהא אפשר לפתח את הפה ולהכניס אכלין וישאר עדין בתוך פיו משקין בשעור זה, ועכ"פ תמוה אם נאמר כמו שנקטינן ששעור רביעית הוא בערך תשעים גרם [או מאה וחמשים גרם], דאף אם נאמר דמ"מ אפשר למיעבד טצדקי ולהכניס מאכל לתוך פיו מבלי שיחסר מעט משעור רביעית, מ"מ איך הקשו שם בגמרא הינו הך וכו'. ומ"מ צ"ע, דאם השעור של רביעית הוא כל כך הרבה, איך עשו גזרה מיחדת על דבר שהוא כמעט בלתי אפשרי. עכ"ד. ועתה שמצאו ששעור הדרהם הוא קטן יותר ממה ששער הגר"ח נאה, אי"ש טפי. והגר"ז גופה שמע על כך והורה ששעור רביעית הוא לכל היותר 57

הצבור ויכלו. ועין בתוס' (פסחים קו. ד"ה זכרהו), ובטור שם. וראה בילקוט יוסף שבת כרך א' חלק שני (מהדורת תשע"א) ריש סימן רסח, הטעמים לכפל ג"פ אמירת ויכלו. ובשעה"כ (דף ע) כתב טעם ע"פ הסוד שצריך לומר ג' פעמים ויכלו, אחד בעמידה, ואחד קדם ברכה מעין שבע, ואחד בקדוש. ע"ש. וכ"כ מרן בש"ע (סימן רעא ס"י).

ובעקר הדבר לומר ויכלו בקדוש, הנה מצינו כן בסדר רב סעדיה גאון (מהדורת מקיצי נרדמים עמוד קטו) שכתב וכל אחד שביבוא לביתו בין אם קדש כבר בביהכ"נ או לא, בכל אפן צריך לקדש בביתו ולקרא לפני כן את ג' הפסוקים ויכלו ויברך ויבדוק וכו'. ע"כ. וכ"ה בתשובות רב נטרונאי גאון (או"ח ס"י עו) וכסדר הזה מקדש בביתו, אומר ויכלו כל הפרשה ומברך בפה"ג וכו'. וכ"כ בסדר רב עמרם גאון (סדר שבתות). ומבאר שהוא מנהג קדום מימות הגאונים ושכך צריך לנהג.

ועוד מצינו בזה במדרש עשרה הרוגי מלכות (נדפס באוצר המדרשים איזנשטיין עמוד 442) בענין הריגת ר' יהודה בן בבא על קדוש ה', ע"ש שריב"ב לא טעם טעם שינה אלא כשינת סוס מ"ח שנה עד פ' שנה, והוציאוהו ליהרג מט' שעות ולמעלה, והתחיל מבקש מהם בחיכם המתני לי מעט עד שאקים מצוה אחת שצוה הקב"ה עלי, א"ל עדין אתה בוטח באלהיך, א"ל הו, א"ל וכי עדין יש כח באלהים שאתה בוטח עליו, א"ל גדול ה' ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר, א"ל אם יש בו כח למה לא הציל אותך ואת חבירך מיד המלכות, א"ל אנו חייבים מיתה למלך גדול ונורא, והוא מסר אותנו ביד מלך כדי לתבע את דמינו מידו. באו והגידו למלך את דבריו, שלח המלך אליו ואמר לו אמת שהגידו לי ממך או לאו, א"ל אמת הוא, א"ל הקיסר כמה עזי פנים אתם, שעל פתח מיתה אתם עומדים ועדין עזות אתכם, א"ל ר' יהודה אוי לך קיסר רשע בן רשע הלא הקדוש ברוך הוא ראה חרבן ביתו והריגת חסידיו וצדיקיו ולא עשה קנאה

לרביעית וכו'. ע"כ. ומבאר, שאם היה בו רביעית, אף שנחסר ממנו בלילה, מקדש עליו למחר.

וכן מבאר מדברי המגן אברהם (סימן קפב ס"ק יב) שכתב, שאם יש לו רביעית זין בכוס, אלא שאינו מלא משום שחסר לו זין, והכוס גדולה, יכול ליתן פרור אחד של פת, ועל ידי זה יעלה הזין ויראה הכוס מלא. אבל אין להניח שם כמה פרוורים. גם בא"ר שם כתב, שבהרבה פרוורים הכוס מאוס, ויש בזה משום הקריבהו נא לפחתך. ומשמע, שאם יש לו בכוס רביעית זין, די בכך, וא"צ בדוקא שיהיה הכוס מלא. וכן כתבו האחרונים.

ומה שכתבנו דיש שאין ממלאים את הכוס ממש, מחשש שישפך מהזין ויתבזה, כן כתב ה"ט"ז (סי' קפג ס"ק ד) שכתב, ראיתי הרבה בני אדם שאינם ממלאים הכוס ממש, אלא מניחין קצת ריק מלמעלה, וקצת אומרים שזהו בכלל עטור שיש כמו עטרה לכוס, וזה אינו, דלא נמצא בשום פוסק שיפרש כן עטור. והטעם, שאם יהיה הכוס מלא זין הרבה ישפך ויתבזה. ע"כ.

לומר ויכלו בעמידה

ד. אחר שנתן הכוס בידיו אומר כשהוא עומד "יום הששי ויכלו השמים והארץ וכל צבאם וכו'" עד אשר ברא אלהים לעשות, ואחר כך מברך בורא פרי הגפן, וברכת הקדוש, ובסיום הקדוש ישב וישתה מלא לגמיו, ואחר כך יטעמו המסבין (שם עמוד תנז).

ובהערה (שם) כתב כ"כ בספר הפרדס הגדול לרש"י (ס"ס ג), שאומר כשהוא עומד ויכלו השמים וגו', והוא מפני שאמרו, שכל האומר ויכלו וכו' הוא מעיד שהקב"ה ברא מעשה בראשית, והעדות צריכה להיות מעמד כדאיתא בשבועות (ל). ע"ש. ואף שכתב אמרו בתפלה, חוזר ואומר ויכלו בקדוש, כדי להוציא את בני ביתו, שלא היו בביהכ"נ ולא שמעו כשאמרו

והנה מכל הנ"ל משמע שאת ברכת הקדוש יכול לומר בישיבה. וכ"כ גם בערוך השלחן (רעא סכ"ה) שמלשון הש"ע משמע שאחר שאמר ויכלו יושב ומקדש. וכ"כ בשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ה סימן טז) שבש"ע כתב מרן רק שאומר ויכלו מעמד, ומשמע דהקדוש אומר מישב. ועוד שהרי אפלו בהבדלה סובר מרן להלן (סימן רצו סעיף ו) שאומר אותה מישב, וא"כ כל שכן בקדוש שסבירא ליה כן, שאומרה מישב. ובספר וביום השבת (סימן לז אות ג) הביא שמנהג החזו"א והקה"י, וכן הגר"ש"א, לשבת בכל הקדוש בין ביום בין בלילה. וכן הוא מנהג אשכנז.

ומכל מקום אנו מנהגנו ע"פ האר"י ז"ל לומר גם את הקדוש בליל שבת מעמד. שבכל כהאי גוונא שאין אסור בדבר והוא בגדר חמרא, ראוי ונכון לעשות כדעת הקבלה. ואפשר שגם מרן הש"ע היה מודה לדברי האר"י בזה, שאין בזה שום חשש אסור. ועוד, שכיון שהתחיל הקדוש מעמד ממשיך את כל הקדוש מעמד. אבל בקדוש היום כיון שאין מתחילים אותו מעמד, לכן גם את הברכה אומרים מישב. וכמו שבאר כן בשו"ת שמש ומגן ח"א (ארח חיים סימן סג).

מנהג האשכנזים לקדש מישב גם בליל שבת, כדעת מרן, ודלא כדעת האר"י ז"ל

גם בשו"ת אגרות משה (ארח חיים חלק ה סימן טז) מבאר כמו שכתבנו בד' מרן, וכתב, דבסוגיא בפ' המניח נקראת שבת כלה, וכן מנהג כל ישראל מאות בשנים, שאומרים בקבלת שבת לכה דודי לקראת כלה, ומסימין בואי כלה בואי כלה. ונמצא דראוי לקדש מעמד, כמנהג האר"י, דהוא רק מטעם דנקראת כלה, כדהביא בערוך השלחן (סימן רע"א סעיף כ"ד) בשם סדור הש"ל וז"ל: דברכות של הכלה צריך להיות מעמד, ושבת אקרי כלה כמו שאומרים בואי כלה בואי כלה. דבשביל זה שלכו"ע נקראת שבת מלכתא, לא שיהיה זה לסעודה וקדוש, דלא מצינו עשית

להנכם מיד. אמרו לו תלמידיו רבנו היה לך להחניף אותו, אמר להם וכי לא למדתם שכל המחניף לרשע סופו נופל בידו. א"ל בחיף קיסר המתן לי עד שאקים מצוה אחת ושבת שמה והיא מעין עולם הבא, א"ל לזה שמעתי לעשות שאלתך. מיד התחיל בקדוש היום ויכלו השמים והארץ, והיה אומר בנעימות ובקול רם, והיו תמהים כל העומדים עליו, וכיון שהגיע עד ברא אלהים לעשות לא הניחוהו לגמר וצוה הקיסר להרגו, והרגוהו ויצאה נשמתו באלהים. יצאה בת קול ואמרה אשריך ר' יהודה שהיית דומה למלאך ויצאה נשמתך באלהים. וצוה הקיסר וחתכוהו אברים אברים והשליכוהו לכלבים, ולא הספד ולא הוקבר. ע"כ. ואף שיש לדחות דש"ה שלא אמר ויכלו בבית הכנסת, מ"מ פשט הדברים שכן הוא סדר הקדוש.

גם בזה"ק שהובא בסדורים לפני הקדוש, והוא בפרשת ויקהל (דף רז:) איתא, יום זה מתעטר בע' עטרות וכו', וכן נגד זה יש בקדוש ע' תבות, ל"ה ויכלו השמים וכו'. ול"ה בברכת אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו וכו'. האי קדושא הוא בחד מתקלא לקבל סהדותא דמהימנותא, ואינון תלתין וחמש תבין אחרנין כמה דאית בוכלו, כלא סלקין לשבעין תבין לאתעטרא בהו שבת דמעלי שבתא, זכאה חולקיה דבר נש דיכון רעותיה למלין אלין ליקרא דמאריה. ע"כ. גם במדרש שכל טוב (שמות פרק טז) איתא, זכרהו על היין בכניסתו, לקדשו על שלחנה, מאי מקדש, נוטל כוס של יין ואומר ויכלו השמים עד סוף הפרשה, ואח"כ בפה"ג וכו'.

ויש לעין אם צריך לכוון לצאת ולהוציא גם באמירת ויכלו. ועכ"פ לכתחלה צריך שימתין המקדש גם לאמירת ויכלו עד שיבואו כלם, ולא רק לקדוש עצמו, אף שאמירת ויכלו אינה מעכבת את הקדוש ולא ברכת בורא פרי הגפן.

כהאר"י ע"פ קבלה. אבל למעשה מן הראוי לישב בשעת קדוש. וגם הבדלה שעושין ביו"ט דחל במוצאי שבת, אף כשמקדש לעצמו. וכשמוציא גם אחרים, הוא חייב לישב המקדש והמבדיל, כמסקנת התוס' דברכות. וכך סובר הגר"א, וגם נהג כן לקדש בישיבה, אף שיזע שיטת האר"י ע"פ הקבלה, וכן יש להתנהג. ורק אלו שיש להם מנהג קבוע מאבותיהם לעמד, יעמדו. וכ"ש בליל יו"ט ראשון של פסח, שהקדוש הוא אחד מארבע כוסות, שדין שתיתן הוא דוקא בהסבה דרך חרות, שהיה שייך בשביל זה גם לומר הברכות וההגדה בהסבה, אף שלא חייבו בזה, עכ"פ לעמד - שהוא הפוך מדרך חרות - אין לעשות. ורק ויכלו, שבעצם אינו מהקדוש ומהסעודה, אלא משום שצריך לאמרו גם בבית, להוציא בני ביתו להטור, ולהרוקח משום שהצריכו לומר ג"פ, ופעם השלישי הוא על הכוס, ומשום שהוא תחלת החיובים שהצריכו בבית לכבוד השבת, שהם הסעודות, אומר זה על כוס הקדוש, אומרים מעמד. אבל קדוש שהוא חייב השייך לסעודה, וגם שייך להסדר עצמו, שהרי הכוס הוא מחיוב הד' כוסות, יש להצריך לישב בעה"ב המקדש וכל המסבין.

ואמנם כבר כתבנו שמנהגנו על פי האר"י ז"ל לקדש בליל שבת מעמד, וכל שאין חשש אסור בדבר נהגין ע"פ האר"י.

סעדה לכבוד מלך ומלכה. אבל בשביל כלה הא איכא חיובים דסעודות, וגם איכא מצוה ליותר סעודות. אבל מכיון שגם הב"י שהיה מחכמי הקבלה, והרמ"א שג"כ ידע מזה, מ"מ סוברין דצריך לקדש מישיב, דהא בש"ע כתב המחבר רק ואומר ויכלו מעמד, דמשמע דהקדוש אומר מישיב, כדכתב בערוך השלחן, וגם הא אף בהבדלה סובר המחבר (בסימן רצ"ו סעיף ו') דאומר מישיב, וא"כ כ"ש שסובר כן בקדוש. והרמ"א כתב בפרוש ויותר טוב לישב, הרי שהכריעו למעשה דלא כהאר"י. וגם המג"א שמביא דברי האר"י וחכמי הקבלה בכמה מקומות, לא הביא כאן. לכן יש לקדש בישיבה, כדכתב הרמ"א, אף כשמקדש לעצמו, משום שנחשב יותר מקום סעודה, כדאיתא במ"ב בשם הלבושי שרד והכל בו, וגם בלא זה יש להצריך יותר מישיב, משום שהקדוש הוא מברכות הסעודה. ולכן יש להתנהג לקדש בביתו מישיב, ורק באמירת ויכלו יש לעמד אף בבית. ובהבדלה כשמבדיל לעצמו יותר טוב לעמד מטעם שהוא הלוי המלך, וכשמוציא גם אחרים יותר טוב לישב כתוס'. ונמצא שאף בכל קדוש, אף של שבת, אף שאיכא טעם גדול לעמד כדעת האר"י, מ"מ הש"ע והרמ"א סוברים שצריך לישב, וכתב הרמ"א שכן נוהגין. וכ"ש בקדוש דיו"ט, שליכא הטעם לעמד, דימים טובים לא נקראו בחשיבות כלה, וליכא שום טעם לעמד. והעומדים גם בשעת קדוש דיו"ט, הוא משום גרידא דשבת להו, דנוהגין לעמד

אברכים המעוניינים
להתקבל לכולל יגדיל תורה
ניתן ליצור קשר
בפלאפון 050-4158840

בסימנא טבא

יצא לאור

ספר יגדיל תורה בהלכה

שבת חלק ב

מסימן רסג - רסח

כל ההלכות וההערות

ממרח הראשון לציון

בילקוט יוסף שליט"א

(בילקוט יוסף שבת חלק א כרך ב')

מנוקדים ברוב פאר והדר

כמו בן ניתן

להיות שותף בהוצאה לאור

של ספרים נוספים שאי"ה בקרוב יצאו לאור עולם

ספר יגדיל תורה בהלכה ברור הלכה מסימן רמב - ש

אשיחה בחוקיך בהלכה חמשה חלקים

שו"ת יגדיל תורה שני חלקים ועוד אי"ה כאשר יזכנו השי"ת

במחיר הקרן של 50 ₪ לספר

ובזה זוכה למצות כתיבת ספר תורה בהידור רב

ולמצות זכר למחצית השקל

וכשיצאו לאור עולם

ניתן לקבלם בכולל יגדיל תורה

ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע

ניתן להיות שותף דרך הקישור הנדרים פלוס

<https://www.matara.pro/nedarimplus/online/?mosad=7005270>

וכן בביט מס 0509013000

לציין עבור הספרים, ופרטים להקדשה

כמו בן ניתן להשיג בכולל

ספר יגדיל תורה בהלכה ח"ב

וכבר אמר חז"ל בפסיקתא זוטריתא

(פרשת כי תשא ל' יב)

אמר לו חקדוש ברוך הוא למשה

במה תרום קרנן של ישראל, בכי תשא, שנאמר צדקה תרוםם גוי וכו'

ונאמר עין חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר (משלי ג' יח)

בונים את בית ה'

משכן לאביר יעקב

182 ש"ס < גימטריה יעקב

שותפות חודשית בבניית

מקום תורה, תפילה וטהרה

כל תורם - שותף.

כל שותף - אבן בבניין.

זה הזמן לקחת חלק.

